

KRÁSNA

02

2023

OSTRAVA

BULLETIN OKRAŠLOVACÍHO SPOLKU ZA KRÁSNOU OSTRAVU

ROČNÍK XI.

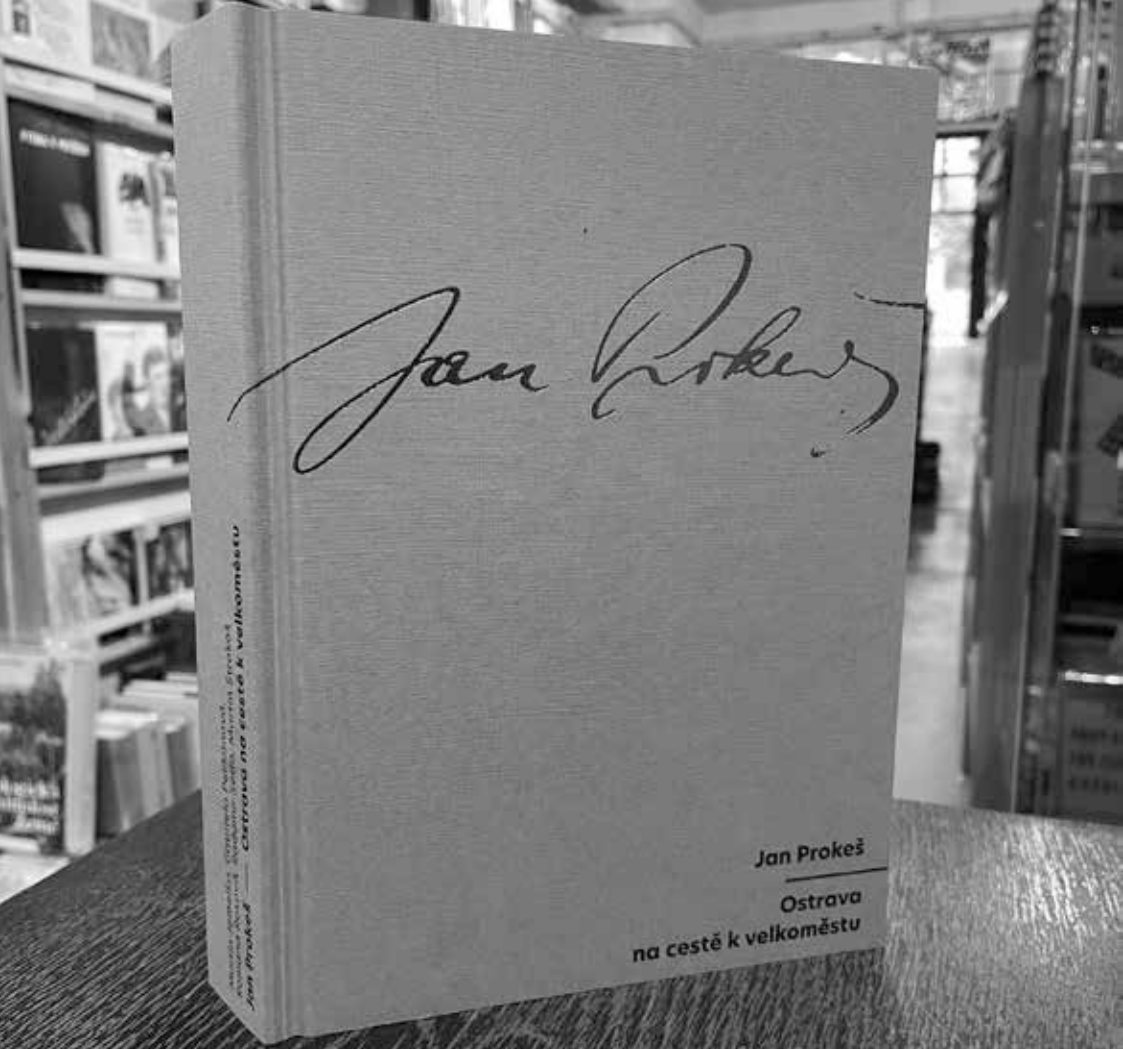
Milí přátelé,

v rukou držíte podzimní číslo 11. ročníku Krásné Ostravy. Jeho ústřední linkou je PAMĚŤ. Od počátku vydávání tohoto bulletinu úzce spolupracujeme s Archivem města Ostravy – ať už jde o rešerše, dobové fotografie a samozřejmě také zasvěcené, mnohdy objevené texty jeho pracovníků. Tato významná městská instituce si letos připomíná 100 let vzniku, a tak nabízíme drobný vhled do jeho historie. Osud jeho zakladatele, Aloise Adamuse, a jeho náhlý odchod z Ostravy v roce 1935 jsou stále opředeny tajemstvím. Více se dozvíte v příspěvku Gabriely Pelikánové. Výše řečené mimochodem platí pro řadu klíčových osobností, které pomáhaly po vzniku první republiky s přerodem Ostravy v moderní město. Nejsou dostatečně připomínány nebo zcela upadly v zapomnění, nemáme o nich dostatek informací, chybí studie či publikace. To se koneckonců netýká jen moravskoslezské metropole, na významné figury komunálního veřejného života se fatálně zapomíná napříč Českem. V Ostravě přitom v poslední době vzniklo několik knih, které se tento dluh snaží splatit. Jednou z nich je výpravná kolektivní monografie o iniciátorovi Velké Ostravy a nejvýznamnějším meziválečném starostovi města – Janu Prokešovi –, vyšla také publikace o ostravské stopě architekta a urbanisty Camilla Sitteho nebo o významném architektovi Karlu Kotasovi. Tyto tituly

navíc ukazují, jak zajímavé a podnětné informace může bádání po osudech a odkazu takových osobností přinést. I proto se zmíněným knihám na stránkách tohoto vydání Krásné Ostravy věnujeme podrobněji. Do historie vás zavednou i další texty. Kryštof Hyvnar se zamýšlí nad mýty, kterými je opředena mohyla na Ivančeně, Tomáš Netočný a Petra Sasínová zaznamenali svědectví uměleckého řezbáře Vladimíra Ptaszka, mimo jiné autora křížové cesty v kostele Svatého Ducha v Ostravě-Zábřehu. Rektor Ostravské univerzity, anglista Petr Kopecký, vzpomíná na Josefa Jara, významného amerikanistu, překladatele, politika a vysokoškolského pedagoga, který letos v květnu bohužel opustil tento svět. Dočtete se také o vítkovické radnici, která byla opět prohlášena za kulturní památku, o knihovně Ostravského muzea nebo o mimořádném archeologickém objevu na Hladovém vrchu v Hošťálkovicích. Přinášíme rozhovor s permakulturní designérkou Denisou Tomáškovou o zahradě před městskou galerií PLATO, jejíž koncept nás vlastně také vrací ke kořenům.

Věřím, že následující řádky vám přinesou zajímavé čtení, obohatí vás o nové poznatky a že s *Krásnou Ostravou* strávíte krásný podzim.

Monika Horsáková

JAN PROKEŠ: OSTRAVA NA CESTĚ K VELKOMĚSTU

MONIKA HORSÁKOVÁ

V květnu si Ostrava připomněla 150 let od narození jedné z nejvýznamnějších politických osobností v historii města – Jana Prokeše. Hlavní páteří oslav zmíněného výročí byl Týden Jana Prokeše, který uspořádal Antikvariát a klub Fiducia ve spolupráci se statutárním městem Ostrava, OstravaInfo!!!, Archivem města Ostravy, Ostravským muzeem, Galeríí výtvarného umění

v Ostravě a Moravskoslezskou vědeckou knihovnou. Ve třetím květnovém týdnu proběhla řada aktivit, například vernisáž výstavy „Jan Prokeš a muzeum“ v Ostravském muzeu, přednášky o životě a působení iniciátora vzniku Velké Ostravy v čele města či o jeho bibliofilských aktivitách a také komentované prohlídky Nové radnice a dalších míst, která jsou s úspěšným meziválečným

starostou Ostravy spojena. Týden Jana Prokeše završilo uvedení objemné publikace s názvem *Jan Prokeš: Ostrava na cestě k velkoměstu*.¹

Kniha, která je výsledkem badatelské práce týmu ostravských historiků ve složení Martin Jemelka, Gabriela Pelikánová, Romana Rosová, Martin Strakoš a Radomír Seda, pohlíží na Prokešovu éru z širší perspektivy, a tak se kromě životních osudů této významné ostravské osobnosti věnuje také dobovému dění a vlivu Jana Prokeše na architektonický a urbanistický rozvoj města zejména za první republiky. Obsahuje také řadu nových informací o zásadních stavbách Prokešovy éry, jako jsou Nová radnice, kubistické krematorium, Dům umění, městská jatka či městská spořitelna.

Publikace přináší několik badatelských objevů, výstupy ze stavebně-historických průzkumů a řadu dosud nepublikovaných informací, týkajících se života a činnosti Jana Prokeše v čele Ostravy. Její součástí je bohatá obrazová příloha včetně dobových článků a dokumentů, z nichž mnohé jsou zveřejněny vůbec poprvé, a také řady unikátních dobových fotografií Ostravy. Zatímco příspěvky historiků Martina Jemelky a Martina Strakoše se pokoušejí Prokešův život a práci nahlížet z větší perspektivy a vztahovat je k obecnějším jevům a událostem, texty Romany Rosové, Gabriely Pelikánové a Radomíra Sedi se věnují konkrétním aktivitám, stavbám a událostem Prokešova života. Některá témata tedy procházejí celou knihou a jsou popisována a prozkoumávána z různých úhlů pohledu.

Portrét Jana Prokeše je z velké části bohužel složen jen ze střípků, které se o něm dochovaly – v Archivu města Ostravy překvapivě tvoří jeho osobní pozůstalost pouhé dva kartony písemností, což je (i vzhledem ke značné šíři Prokešových aktivit)

málo. Víme přitom, že byl nejen politikem, který se zasadil o rozvoj Ostravy a prosadil výstavbu mnoha staveb, z nichž nejnámější je doposud největší radniční budova v České republice. Jako sociální demokrat bojoval proti „velkokapitálu“, ale zároveň nepodlehł radikalitě komunistického hnutí a snažil se k sociálně spravedlivé společnosti dospět cestou reformní, nikoli prostřednictvím násilné revoluce. Také proto komunistický režim po roce 1948 usiloval o vymazání Prokešova jména z dějin Ostravy či o relativizování jeho přínosu. Paradoxně ani po roce 1990 bohužel nebyl (kromě několika drobných článků) Jan Prokeš v hledáčku historiků. Dluh vůči této významné osobnosti ostravských dějin se snaží částečně splatit právě kniha *Jan Prokeš: Ostrava na cestě k velkoměstu*. Ostrava je tak teprve druhým městem, které se pokusilo zaplnit mezeru, jež zeje v dějinách téměř všech velkých českých měst. Monografického zpracování své starostenské činnosti se v roce 1925 dočkal pouze slavný starosta Hradce Králové František Ulrich a v roce 2023 právě ostravský starosta Jan Prokeš. Podle historika umění Rostislava Šváchy přitom novodobou podobu všech měst v Čechách, na Moravě a ve Slezsku ovlivňovala práce jejich starostů nebo primátorů. Byli to často oni, kdo rozhodl, zda jejich město dostane, či nedostane kvalitní zastavovací plán, nebo zda se v něm vybudují hodnotné veřejné budovy a stavby pro sociální péči v čele s nemocnicemi a bytovými domy pro chudší vrstvy obyvatelstva. Vzdor této důležité roli starostů či primátorů v rozvoji jejich měst však postrádáme monografie, které by se těmito osobnostem kvalifikovaně věnovaly. V našem poznání dávné či nedávné historie našich městských obcí tak zeje velká meze.²

Jan Prokeš přišel v roce 1918 s vizí města, ve kterém by nové vedení radnice přetvořilo Moravskou Ostravu a okolní mladé průmyslové obce

1 KOL. AUTORŮ. *Jan Prokeš: Ostrava na cestě k velkoměstu*. 412 s. Ostrava: spolek Fiducia, 2023. Knihu finančně podpořili: Statutární město Ostrava, Ministerstvo kultury ČR, Nadace české architektury, MUDr. David Feltl.

2 Z posudku Rostislava Šváchy ke knize *Jan Prokeš: Ostrava na cestě k velkoměstu*.

▲ Městská spořitelna s knihovnou na dobové pohlednici

v industriální velkoměsto, třetí největší sídlo mladé republiky. „... byla-li minulost Ostravy dobou prudkého rozvoje průmyslového, je přítomnost dobou jejího trvalého rozvoje také po stránce obecné kultury a sociálního přerodu“³. Martin Strakoš k tomu píše: „V tom směru architektura představovala obor, který byl přímo předurčen k urychlení procesu modernizace společnosti. Lepší bytové podmínky, modernější zdravotnická zařízení, upravenější ulice a náměstí, kvalitnější silnice a infrastruktura pro automobily, nové letiště, výkonnější vodovod a kanalizace, parky, lázně, sportoviště, to všechno v představách a architektonických vizích formovalo potenciál moderní Ostravy 20. a 30. let minulého století. Tomu odpovídala etika moderní architektury, spočívající v naplňování účelu, ve funkčnosti, pragmatičnosti, civilnosti a v tezi

o nápravě společnosti.“⁴ Právě Jan Prokeš patřil v tomto ohledu k důležitým osobám, propojoval totiž jednotlivé aktéry, včetně architektů a urbanistů, s dalšími účastníky celého procesu, a tím pomáhal utvářet určité vývojové tendence městského prostředí a společnosti.⁵

Jan Prokeš se zapsal také na kulturní mapu Ostravy. Jako samouk pocházející z chudých poměrů nevnímal vzdělání jen jako účelovou záležitost k zajištění obživy, naopak četba a vzdělávání bylo jeho vnitřní vášní a potřebou. Díky četbě a samostudiu získal velký rozhled, jenž mu posléze v roli starosty Ostravy pomáhal naplňovat vizi Ostravy jako moderního velkoměsta. Prokeš byl vášnivým čtenářem, který prý v mládí četl i za chůze – po roce 1918 ve vedení Moravské Ostravy usiloval

3 PROKEŠ, Jan. Úvod. In: *Mor. Ostrava a Ostravsko-karvinský kamenouhelný revír*. Berlín: Dari, 1930.

4 STRAKOŠ, Martin. Základy republiky a demokracie: Architektonické proměny Moravské Ostravy za Jana Prokeše. In: KOL. AUTORŮ. *Jan Prokeš: Ostrava na cestě k velkoměstu*. Ostrava: spolek Fiducia, 2023, s. 28–113.

5 Více o vlivu Jana Prokeše na architektonický a urbanistický vývoj Ostravy se dozvíte také v dokumentu *Ostravské kulturní stopy: Jan Prokeš a architektura*, který najdete na webu klubfiducia.cz v sekci Fiducia online nebo na vzdělávací internetové televizi lucernatv.cz.

i v soukromí svého bytu. „Miloval výtvarné umění, divadlo, rád četl, podporoval rozmach bibliofilství, velký důraz kladl na rozvoj muzeálních sbírek ve městě. Za jeho působení bylo v Ostravě zahájeno pravidelné rozhlasové vysílání, díky němuž se dostaly informace a zábava i k lidem, kteří kulturu do té doby nepreferovali nebo na ni neměli dostatek financí.“⁸

O progresivním myšlení Jana Prokeše svědčí mimo jiné též jeho snaha dostat mezi širokou veřejnost informace zcela novou formou – pomocí rozhlasového vysílání. „Roku 1924 vznikl v Brně První československý radioklub, jenž měl v plánu zakládat nové pobočky ve vhodných místech republiky. Dle dochovaných archivních zpráv nabídku ke vstupu do tohoto klubu obdržel i starosta

⁸ PELIKÁNOVÁ, Gabriela. Kultura v Ostravě v době působení Jana Prokeše. In: KOL. AUTORŮ. *Jan Prokeš: Ostrava na cestě k velkoměstu*. Ostrava: spolek Fiducia, 2023, s. 158–221.

Jan Prokeš a město Ostrava v něm s platností od 1. dubna 1924 potvrdilo své členství. O dva roky později, konkrétně 13. května 1926, vzniklo memorandum Radioklubu Ostrava, v němž bylo Ministerstvo pošt a telegrafů žádáno o zřízení rozhlasové stanice v Moravské Ostravě.⁹ Ostravská pobočka Radiojournalu zahájila zkušební vysílání 25. května 1929. Zázemí tehdy nalezla v jedné z místností zbrojnice německých dobrovolných hasičů na tehdejším Denisově náměstí. Všechny programové body se vysílaly samozřejmě pouze živě. Předtáčení nebo archivace pořadů tehdy nebyly možné. „První vysílání zahájil koncert ostravského rozhlasového orchestru, po něm následovala přednáška středoškolského profesora a kulturního pracovníka Rudolfa Tlapáka o významu moravsko-ostravského rozhlasu a jeho vzdělávacích možnostech. Vysílání zakončil koncert sólistů opery Národního divadla moravsko-slezského. (...) Ještě za svého života se Jan Prokeš dočkal i pravidelných živých přenosů z přednáškového sálu Domu umění. Posluchačům zde byly od roku 1932 předávány informace nejen z oblasti výtvarného umění, ale i literatury (cyklus Spisovatelé o sobě), hudby (cyklus Hudební skladatelé o sobě) a divadla.“¹⁰

Starosta Prokeš se nemalou měrou zajímal o česko-polské vztahy. Stal se členem výboru Česko-polského klubu v Moravské Ostravě, jehož hlavním cílem bylo vzájemné propojení obou národů v oblasti kulturní, hospodářské i politické a obroušení třecích ploch mezi obyvateli české a polské národnosti žijícími na území Těšína. „Činnost spolku byla velmi pestrá. V ostravském Domě umění byly například pravidelně pořádány přednášky polských spisovatelů a básníků spojené s autorským čtením. (...) připomeňme návštěvu členů Svazu polských literátů z Krakova, vedených dramatikem Karolem Hubertem Rostworowskim. Dne 19. března 1931 zavítali členové svazu do vítko-

vických železáren a Moravsko-ostravské spořitelny, dále na polský konzulát a ostravskou radnici (tam byli hosty starosty Prokeše), večer zakončili v Domě umění, kde probíhalo autorské čtení jejich dosud nepublikované tvorby.“¹¹ Česko-polské vztahy pěstoval Prokeš i v době, kdy sílila kritika Polska a česko-polských vztahů ze strany nacionalistického hnutí. Prozatím neprobádaná je kupříkladu jeho podpora Aloisi Adamusovi, zakladateli městského muzea a archivu, který byl kvůli svému „polonofilství“ v médiích zejména ve 30. letech doslova pranýřován, hrozilo mu věznění a zřejmě z důvodu narůstajícího tlaku musel opustit v roce 1935 Ostravu. Bohužel vzhledem k tomu, že se nedochovala ucelená pozůstalost ani Jana Prokeše, ani Aloise Adamuse a dosud se nenašel badatel, který by se podrobně zabýval jak životem Aloise Adamuse, tak jeho náhlým odchodem z Ostravy v roce 1935, natož jeho vztahem k Janu Prokešovi či rolí Jana Prokeše při náhlém odchodu Aloise Adamuse z Ostravy, zůstává mnoho otázek prozatím nezodpovězených. Na některé z nich se pokouší odpovědět článek Gabriely Pelikánové v tomto čísle *Krásné Ostravy*, ale podrobnější zpracování osudu Aloise Adamuse jako jedné z klíčových postav ostravských dějin je dalším velkým úkolem pro budoucí badatele.

V době, kdy se publikace dokončovala, se v rámci badatelského výzkumu jejích autorů našel poslední (jistě symbolicky poslední) nýt věže ostravské Nové radnice, na němž je vygravírován drobný vysvětlující text. Tento nýt osobně umístil do konstrukce sám Jan Prokeš. Osud onoho malého kousku kovu jako by symbolizoval nejen život Jana Prokeše, ale celého dvacátého století. Jeho instalaci zaznamenaly tehdejší noviny, v době nacistické okupace zůstal nepovšimnut, neboť Jan Prokeš byl v těchto temných letech skoro zapomenut. Komunisté si na něj pamatovali

9 PELIKÁNOVÁ, Gabriela. Kultura v Ostravě v době působení Jana Prokeše. In: KOL. AUTORŮ. *Jan Prokeš: Ostrava na cestě k velkoměstu*. Ostrava: spolek Fiducia, 2023, s. 158–221.

10 Tamtéž.

11 Tamtéž.

z nenávisťných kampaní v tisku a po roce 1948 pro ně byl symbolem „zrady dělnické třídy“, nenáviděným sociálním demokratem. Nápis z nýtu byl tedy seškrábán (ne však úplně – po každém pokusu o vymazání z historie zůstane nějaká stopa) a následně přetřen barvou. Nyní byl opět nalezen, zrestaurován a můžete jen nově zhlédnout v rámci komentovaných procházek Nové radnice.

Řadu otázek týkajících se některých etap života Jana Prokeše doposud nedokážeme zodpovědět. Stále toho mnoho nevíme o závěru jeho politické kariéry, o tom, jak byl vlastně vnímán mezi spolustraníky. Šlo pouze o obdiv, tak jak byl prezentován ve sborníku k jeho šedesátým narozeninám? Proč nebyl v roce 1935 zvolen starostou, přestože

o tento post usiloval? Byl cíleně odstraněn vlastní stranou? Jaký byl jeho osobní život? Víme, že měl sedm dětí a byl dvakrát ženatý. Avšak jak dokázal skloubit veřejné působení a soukromí? Je mimo jiné pozoruhodné, že jeho druhá manželka byla jako osoba německé národnosti odsunuta záhy po osvobození v roce 1945 – bez jakýchkoli dohledatelných protestů. Přitom šlo o ženu nejvýznamnějšího starosty Moravské Ostravy v období první Československé republiky! Snad jednou budoucí historici naleznou odpovědi na otázky, které se v rámci bádání kolektivu autorů knihy *Jan Prokeš: Ostrava na cestě k velkoměstu* objevily a badatelský tým na ně prozatím nenašel odpověď.

▼ Nová radnice, stavba věže, 1930

▲ Archiv města Ostravy v roce 2023

DROBNÉ OHLÉDNUTÍ ZA STOLETÍM ARCHIVU MĚSTA OSTRAVY

JOZEF ŠERKA

Mezi významné městské instituce patří nepochybně i Archiv města Ostravy. Kromě péče a zpřístupňování archiválií vyvíjí též vědeckou a publikační činnost zaměřenou na historii moravskoslezské metropole a celého regionu a zajišťuje vedení městské kroniky. Od vzniku archivu uplynulo před několika lety 100 let. Vznikl v září 1923.

PRVNÍM DNEM BYLA SOBOTA

Diskuse o nutnosti vytvořit archiv, který by pečoval o nejstarší, historicky cenné dokumenty k dějinám Ostravy, se začala vést počátkem 20. století. Moravská Ostrava byla v té době městem multietnickým a rivalita mezi Čechy a Němci se promítala i do této zdánlivě nepolitické problematiky. Protože před rokem 1918 bylo vedení města německé, byli to právě Němci, kteří měli šanci tuto ideu uskutečnit. A opravdu, v rámci německého Uměleckoprůmyslového muzea pro ostravsko-karvinský revír, založeného v roce 1904, začal ještě před 1. světovou válkou vznikat jakýsi

zárodek archivu – byly sem předány například nejstarší městské listiny. Po vytvoření Československé republiky však již nebylo myslitelné, aby městský archiv existoval v rámci německé instituce. Správní komise města Moravské Ostravy, kterou od roku 1918 řídil jako předseda pozdější ostravský starosta Jan Prokeš, proto v listopadu 1922 schválila zřízení místa archiváře a v březnu následujícího roku vypsala konkurs, v němž uspěl Alois Adamus, rodák z Kunčic nad Ostravicí a středoškolský profesor na Matičním gymnáziu v Moravské Ostravě. Protože byl tehdejší pracovní týden šestidenní, stala se právě sobota 1. září 1923 jeho prvním dnem ve funkci městského archiváře a současně prvním dnem dnes již stoleté existence Archivu města Ostravy.

PRVNÍ ŘEDITEL

Alois Adamus si velmi dobře uvědomoval důležitost péče o archivní dokumenty. Sám považoval archiv za pomyslný „zlatý klíč“, tedy stěžejní

▲ Stěhování archiválií z depozitáře na Palackého ulici v Přívoze v květnu 1997. Právě tento objekt byl v červenci téhož roku zcela zaplaven. Jak vidno, i náročné fyzické práce brali archiváři vždy s nadhledem.

pramen k poznání dějin Ostravy a Ostravska. Usiloval o záchranu co největšího množství archivních památek, o budování kvalitní vědecké knihovny a samozřejmě také o vědecké zpracování a zpřístupnění archivních dokumentů. Z velké části – byť v rámci poměrně skromných podmínek – se mu to opravdu dařilo. Díky němu se dnes můžeme chlubit například Knihou památnou, nejstarší dochovanou městskou úřední knihou, jejíž zápisy začínají už v roce 1565. Stal se i autorem prvních česky psaných dějin Ostravy, nesmrtelným dílem je jeho Sběrka listin k dějinám města Moravské Ostravy. V roce 1935 na svou funkci z nejasných důvodů bohužel rezignoval. Do té doby však stačil položit solidní základy archivu jako regionální vědecké instituce, na nichž mohli stavět jeho nástupci. Nelze zde samozřejmě vyjmenovat všechny; z těch, kteří stáli v čele archivu delší dobu a práci této instituce opravdu výrazně ovlivnili, však můžeme zmínit alespoň ta-

kové osobnosti, jakými byli Karel Jiřík (ředitelem v letech 1961–1972 a 1990–1992) nebo Blažena Przybylová (ředitelkou v letech 1995–2017).

ODBOR, REFERÁT, NEBO ZAŘÍZENÍ?

Z hlediska svého statusu byl archiv po svém vzniku spolu s muzeem formálně jedním z referátů městského úřadu (referát XIV – Archiv a muzeum). Jak je patrné už z názvu, tvořily archiv a muzeum jedinou, společně vedenou instituci, což z hlediska dlouhodobého zdárného rozvoje a odlišných potřeb nebyl stav ideální. Od muzea se archiv „fyzicky“ oddělil již v roce 1945, kdy bylo rozhodnuto, že muzejní sbírky zůstanou ve Staré radnici a archiválie se přestěhují do nedalekého objektu bývalé kavárny Union (Masarykovo náměstí 52, později také sídlo Divadla loutek). K oddělení skutečnému došlo až v roce 1952; tehdy se archiv zcela osamostatnil a stal se odborným zařízením

► Alois Adamus, na tomto snímku již na odpočinku, při své návštěvě ostravského archivu v roce 1959.

ostravského národního výboru. Jako odborné zařízení, tedy instituce formálně samostatná, fungoval dalších téměř padesát let – až do 1. srpna 2000. Od té doby je Archiv města Ostravy integrální součástí Magistrátu města Ostravy jako jeden z jeho odborů.

ARCHIV NA CESTÁCH

Bez nadsázky lze konstatovat, že stěhování bylo po dlouhá léta prokletím archivu. K prvnímu

došlo již v roce 1924, kdy se archiv z původního sídla německého muzea v budově staré pošty v Moravské Ostravě (dnes už neexistující budova, jež ustoupila výstavbě Biskupské ulice) přesunul do radnice v Mariánských Horách, která přestala po vzniku Velké Ostravy plnit svou funkci. Během následujících třiceti šesti let se archiv musel stěhovat ještě šestkrát. Archiváři vědí dobře, že každé velké stěhování představuje pro archiválie smrtelné nebezpečí z hlediska akutní hrozby jejich poškození nebo ztráty. Proto bylo doslova

▲ Fotografická dílna byla v Archivu města Ostravy zřízena až v roce 1974. Náplní činnosti je dlouhodobě fotodokumentace důležitých událostí ve městě, v posledních dvaceti letech však také digitalizace fotografických sbírek.

požeháním, když v roce 1960 archiv získal pro své potřeby historickou radnici města Přívozu na Špálově ulici. Množství archiválií však bylo v té době už tak velké, že část musela být rozptýlena po několika dalších depozitářích, z nichž nejvzdálenější byl až na Palackého ulici v zadním Přívoze. Pro případ badatelského požadavku na předložení do studovny tak byla nezbytným pomocníkem bytelná taška či brašna na kolečkách nebo rovnou velká ruční kára. Spatřit archiváře v modrém plášti tlačícího přes Přívoz dvoukolák plný kartonů nebylo v té době nic neobvyklého. Vše se radikálně změnilo až s dokončením přístavby moderního velkokapacitního depozitáře v roce 1996. Od té doby jsou všechny archiválie soustředěny na jednom místě a archiváři už nemusejí ztrácet čas zbytečnými pochůzkami.

UDĚLEJ SI SÁM

Velmi dlouho byli zaměstnanci archivu odkázáni v mnoha věcech sami na sebe. Jejich denním chlebem byla spousta fyzické práce, která sice s odbornou archivní činností přímo nesouvisela,

ale byla pro zabezpečení chodu archivu nezbytná. Dlouho se muselo samozřejmě topit v kamnech, někdy dokonce i donášet teplou vodu, protože v místě nebyla k dispozici. Většinu stěhovacích prací řešili archiváři vlastníma rukama, a nešlo jen o stěhování archiválií samotných, ale i o přesouvání regálů, skříní a dalšího zařízení. Když se v archivu vymalovalo, museli nastoupit všichni zaměstnanci na brigádu, aby archiv uklidili, umyli podlahy a vyčistili nábytek. To byla praxe běžná ještě i počátkem devadesátých let 20. století. Dnes již vše zajišťují soukromé firmy nebo manipulanti z odboru hospodářské správy ostravského magistrátu a archiváři se mohou plně věnovat vlastní náplni své odborné práce. Na druhé straně je ovšem pravda, že tehdejší brigády bývaly vynikajícím teambuildingem, na němž nechyběl humor a dobrá nálada.

JAK OCHRÁNIT ARCHIVÁLIE

Archiválie musejí být dobře zabezpečeny před poškozením, odcizením nebo požárem, pro jejich řádné uložení je třeba udržovat stálou tep-

lotu a vlhkost. To jsou teoretické předpoklady, které však Archiv města Ostravy dlouho nemohl zajistit. Prakticky prvních sedmdesát let jeho existence byly totiž archiválie uloženy v budovách, jejichž prvotní účel byl zcela jiný a které byly často naprosto nevyhovující. Jedinou formou zabezpečení byly jen uzamykatelné dveře a mříže na oknech a jako prevence proti požáru sloužilo kromě hasicích přístrojů třeba i takové opatření, že zaměstnanec, který jako poslední opouštěl pracoviště, vypínal hlavní jistič elektřiny. V prostorách archivu určených veřejnosti, ale i v kancelářích archivářů, se dlouho smělo kouřit (!), což je dnes zcela nemyslitelné. Nejrůznější budovy, adaptované na depozitáře, trpěly zpravidla vysokou vlhkostí a výskytem plísní, jedna z nich se dokonce nalézala přímo v zátopové oblasti a při velké povodni v roce 1997 byla skutečně zatopena až po střechu – naštěstí poté, co z ní byly archiválie vystěhovány. I tyto nedostatky mohly být odstraněny teprve po dokončení přístavby depotní budovy v roce 1996. Archiválie jsou nyní uloženy v moderních posuvných regálech v klimatizovaných depozitářích, proti požáru a vloupání archiv chrání systém elektronické požární a zabezpečovací signalizace, objekt je napojen na pult centralizované ochrany Městské policie Ostrava a v celé budově samozřejmě platí přísný zákaz kouření.

„POČÍTAČE PRO 21. STOLETÍ“

Tento nadpis byl současně reklamním sloganem dnes již zaniklé firmy, která do archivu dodala v roce 1993 vůbec první osobní počítač – v té době špičkový stroj s procesorem Intel 486 DX2 s frekvencí 66 MHz a kapacitou operační paměti 8 MB. V roce 1999 se archiv poprvé připojil k internetu, o dva roky později k počítačové síti Magistrátu města Ostravy. V letech 2000–2001 byla zahájena systematická digitalizace archiválií. Další změny se již nezadržitelně hrnuly jako lavina. Nástup výpočetní techniky ovlivnil prakticky všechny činnosti v archivu a některé změnil zcela.

V současnosti je celý koloběh písemností plně elektronický, zpracování archivních pomůcek probíhá ve webové aplikaci, bez osobního PC nebo notebooku se už žádný archivář neobejde. Jen při výpadku proudu, který dočasně ochromí celý archiv, si někteří starší zaměstnanci nostalgicky vzpomenu na dobu, kdy k práci stačil dostatek denního světla, tužka a papír...

ARCHIV V JUBILEJNÍM ROCE

Archiv města Ostravy je nyní moderní vědeckou institucí. V roce 2023 pečuje již téměř o 6 800 běžných metrů archiválií, z nichž je badatelům dostupných 1 600 000 stran, a to prostřednictvím internetu. Vyvíjí intenzivní publikační činnost, každým rokem vydává historicko-vlastivědný sborník *Ostrava* a také *Ostravské kalendárium*, což je pravidelný přehled důležitých událostí ze života města. Svou práci archiv již tradičně prezentuje formou podzimních výstav ve foyer Nové radnice i na stránkách měsíčníku *Ostravská radnice*.

Nezbývá teď než popřát jubilantovi dalších sto let činorodé a ničím nerušené práce a také to, aby i v budoucnu působili v jeho zdech archiváři stejně zapálení jako ti, kteří neúnavnou prací v letech minulých pozvedli tento archiv na tak vysokou úroveň.

▲ Alois Adamus v roce 1903, kdy složil maturitní zkoušku.

ALOIS ADAMUS – MUŽ, KTERÝ NEDOKONČIL SVÉ CELOŽIVOTNÍ DÍLO

GABRIELA PELIKÁNOVÁ

Když vám osud rozdá hned při narození špatné karty, zpravidla máte dvě možnosti, buď se pasivně podřídít a nechat věci plynout v zajetých kolejích, nebo se naopak vzepřít. Tou druhou cestou se vydal Alois Adamus (1878–1964), středoškolský profesor, zakladatel ostravského archivu a správce Ostravského muzea, který tuto instituci dovedl v meziválečném období na špičkovou úroveň.

Alois Adamus se narodil 28. 1. 1878 v Ostravě-Kunčicích (tehdy Velké Kunčice nad Ostravicí) do rolnické rodiny Jana Adamuse a Johanný, rozené

Sládečkové, pocházející z Vratimova.¹ Byl v pořadí osmý z deseti sourozenců, ale bohužel již v patnácti letech zcela osiřel. Starala se o něj následně teta žijící ve Vratimově, díky níž začal studovat na německém gymnáziu v Těšíně, odkud posléze odešel do Frýdku a v roce 1903 odmaturoval, ve svých pětadvaceti letech, na českém gymnáziu v Místku. Adamusova touha po vědění však nepolevovala a díky finanční podpoře bratra ve studiích pokračoval, nejprve několik měsíců v semináři v Litoměřicích, následně na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze.² Zde si prohloubil

¹ Dle rodného listu byl pokřtěn následující den v kostele sv. Jana Křtitele ve Vratimově (tehdejší Ratimov).

² Na studiích ho finančně podporoval jeho bratr Josef Adamus, který byl Aloisovým poručíkem. Působil jako farář v Javoří ve Slezsku.

znanosti z oblasti dějepisu a zeměpisu a od roku 1908 začal učit. Umístěnkou získal na žižkovské reálce, na gymnáziu v Lounech a ve Vršovcích. V roce 1912 se vrátil do rodného kraje jako středoškolský učitel nově vzniklého matičního gymnázia v Orlové. Začala však 1. světová válka, z gymnázia se stala vojenská nemocnice a Adamus se vrátil zpátky do Prahy, kde jako člen Národní jednoty slezské vystupoval proti germanizaci Těšínska.

V době vzniku samostatného Československa byl všeobecně považován za jednoho z největších specialistů na problematiku Slezska,³ nová vláda ho jmenovala členem tiskového odboru plebiscitní komise, kde působil až do roku 1920.⁴ O tři roky později se vrátil na Ostravsko, kde díky intervenci profesorů matičního gymnázia v Ostravě Rudolfa Tlapáka a Vojtěcha Martínka začal učit.⁵ Jako učitel byl velmi uznávaný, o čemž svědčí i slova uvedená v jeho zaměstnaneckém spise: „*Po celou dobu svého působení na zdejších ústavě konal p. Alois Adamus povinnosti svého úřadu s uznáníhodnou svědomitostí a pílí (...) ač zahrnut prací jako archivář města M. Ostravy, věnoval se horlivě škole, na vyučování se pečlivě připravoval.*“⁶

Na základě jím sestaveného memoranda o kulturním, hospodářském a národnostním významu archivu a muzea pro Ostravu byl 1. července 1923 jmenován archivářem města Ostravy a souběžně i správcem zdejšího městského muzea. Archiv byl v našem městě založen nově,⁷ Industrie- und Gewerbe-Museum für das Ostrau-Karwiner Revier

zde existovalo již od roku 1904. Jeho sbírkotvorná úroveň byla však velice kolísavá, prezentace sbírek veřejnosti nebyla dostačující a muzeum nedisponovalo vhodnou budovou. Hrozilo tedy, že je správa města zcela uzavře. Naštěstí našel Adamus vnímavého spojence v osobě vládního komisaře a od roku 1925 i starosty města Jana Prokeše, který mu řekl: „*Zajděte na starou počtu, tam je naše Industrie Museum.*“⁸ *Tam si vyberte, co se vám hodí pro archiv. Ostatek přijde do vojenských baráků na Fifejdách.*“⁹

Na jaře roku 1925 přišla do muzea, které v té době sídlilo v mariánskohorské radnici, komise se starostou Janem Prokešem v čele, aby rozhodla o osudu této instituce. Adamus všechny zúčastněné po muzeu provedl, vysvětlil jim, co má cenu uměleckou a co kulturní, a jeho argumenty byly natolik přesvědčivé, že Prokeš na závěr jejich setkání řekl: „*Pane profesore, pracujte dál, mou podporu máte. To bychom si dali, abychom muzeum zničili. Muzeum zůstane zde, až se vystaví nová radnice, dáme je do staré.*“¹⁰ Jan Prokeš slovo dodržel a 4. října 1931 začala nová éra Ostravského muzea v prostorách Staré radnice, kde sídlí dodnes. Muzejní sbírky tak byly zachráněny a díky pravidelné subvenci z města se také našly finanční prostředky k jejich rozšiřování.¹¹ Alois Adamus si byl vědom i nezbytnosti odborné literatury, která s muzeálním provozem a odbornou činností úzce souvisí. Za jeho vedení byla v muzeu založena vědecká knihovna, obsahující spisy historicko-vlastivědného i přírodovědného zaměření.

3 Již zkoušky učitelské způsobilosti absolvoval písemnou prací na téma „O rozšíření jazyka českého na Horním Slezsku, obzvláště v Těšínsku, až do jeho uzákonění v roce 1590“.

4 Tuto pozici přijal až po třetím naléhání ministra vnitra Antonína Švehly.

5 Dle archivních materiálů na této škole učil už ve školním roce 1920/1921, již po půl roce však dostal dovolenou ze studijních důvodů. In: *Ostravský památkník, slavnostní list na památku 25letého trvání ostravských středních škol, 1922.*

6 V roce 1924 mu byl pro velkou časovou zaneprázdněnost na pozici archiváře a muzejního pracovníka učitelský úvazek snížen na 6–8 hodin týdně, v roce 1928 musel profesorské místo zcela opustit.

7 Listiny související s historií města byly do té doby deponovány na různých veřejných místech a nebyla k nim vedena žádná evidence.

8 Jednalo se o současnosti již nestojící budovu na Těšínské ulici, v místech křižení dnešní Sokolské třídy s ulicí 28. října, v blízkosti mostu Miloše Sýkory..

9 AMO, pozůstalost Aloise Adamuse, karton č. 3, inv. č. 204. Tyto vojenské baráky z 1. světové války stály naproti dnešnímu sadu Dr. Milady Horákové. Adamus je popisoval slovy: „... byly to rozbité, prkenné boudy, zdržovali se tam za noci chachaři a lidé bez přístřeší“.

10 AMO, pozůstalost Aloise Adamuse, kart. č. 3, inv. č. 209 – osmistránkový rukopis nazvaný Koncept na žádost archivářky Pitronové v Ostravě o vývoji archivu a muzea, 1954.

11 Dokladem toho je např. tzv. *Slavičkovka sbírka* obsahující téměř sto položek kapesních, stojících a sloupkových hodin, dále pak nemalé množství výšivek, šátků, obrazů malovaných na skle, historického nábytku, předmětů ze skla a porcelánu a sbírku osmi tisíc knoflíků, vyrobených z kosti a kovu, kterou muzeum získalo v roce 1929. Zaplatilo za ni 90 tisíc korun, přičemž třetinu této částky uhradilo město.

Za Adamusova působení zde bylo deponováno kolem 14 tisíc knih.

Z historikových vzpomínek¹² je však patrné, že život v Ostravě byl pro něj poměrně těžký, trpěl odloučením od rodiny,¹³ vyčerpávaly ho souběžné povinnosti ve školství, v archivu a v muzeu. Spousta administrativy byla ještě v plenkách, prakticky vymýšlel dokumentaci a archivaci sbírek a zkušenosti získával návštěvou podobných institucí u nás i v zahraničí. Zachraňoval archiválie, které byly určeny k likvidaci, nebo je složitě vykupoval od nových majitelů. Po vzniku tzv. Velké Ostravy v roce 1924 dával dohromady registry všech přistoupivších obcí. Mezi lety 1913 až 1937 psal do mnoha odborných periodik, almanachů a sborníků¹⁴ články zaměřené na historii Ostravska a Těšínska, byl i velkým znalcem díla Petra Bezruče.¹⁵ Poté, co bylo v roce 1929 v Ostravě zahájeno vysílání Radiojournalu, v něm pravidelně vystupoval s přednáškami na různá historická témata.

Byl velice uznávaným odborníkem, zároveň však měl řadu nepřátel, kteří nesouhlasili s jeho postoji k otázce plebiscitu a historie Těšínska po roce 1920. Stále častěji byl kritizován za své polonofilství, útoky na něj byly vedeny i v denním tisku, kde se v souvislosti s jeho osobou mimo jiné psalo: „Vědecký pracovník má si býti vědom velké své odpovědnosti a neměl by své úsudky měnit podle okamžité nálady, nebo dokonce snad podle konjunktury (...) profesor Adamus svůj úsudek v jedné a téže věci často měnil, a to velmi často ke škodě

české národní věci na Těšínsku, jak se ukázalo zvláště ze psaní tuzemského i zahraničního tisku polského, který se odvolával na českého učence.“¹⁶

K definitivnímu vyhocení této situace došlo po návštěvě ostravské delegace Česko-polského klubu v čele s předsedou prof. Františkem Králem¹⁷ v Polsku v roce 1934. Adamus se této akce nezúčastnil, přesto byl posléze, jako aktivní člen tohoto spolku, společně s Králem na základě anonymního udání obviněn z vlastizrady. Život oběma obviněným pravděpodobně zachránil starosta Prokeš, rovněž známý svým pozitivním přístupem k polské menšině v Ostravě.¹⁸ Dle Adamusových vzpomínek starosta při soukromém rozhovoru s Adamusem řekl: „Štěstím bylo pro vás oba, že zástupce ministerstva školství navrhl, abychom byli dotázáni my poslanci, já a Sladký z Opavy, co tomu říkáme. To by tak bylo, aby všelijací lidé rozhodovali o lidech našeho kraje, nač bychom byli my, poslanci? Doktor Král bude přeložen hned, vy nám však musíte odevzdati veškeré věci muzea a archivu a to nejde tak hned učiniti, tak vy ještě ten rok zde zůstanete, příštího roku budete také přeloženi!“¹⁹

Adamusův odchod z Ostravy je dodnes obestřen řadou nejasností. V článkách na toto téma není zmiňována konkrétnější příčina, proč se tak stalo, maximálně se dozvíme, že to bylo kvůli historikovu přehnanému polonofilství. Na tento fakt upozorňuje i Karel Jiřík, dlouholetý ředitel ostravského archivu, který při psaní Adamusova

12 AMO, pozůstalost Aloise Adamuse, kart. č. 3, inv. č. 209 – osmistránkový rukopis nazvaný Koncept na žádost archivářky Pitronové v Ostravě o vývoji archivu a muzea, 1954.

13 V době, kdy pobýval v Ostravě, což bylo mezi léty 1923 až 1935, žil buď sám, nebo v domácnosti u své mladší sestry Filomeny, provdané Coufalíkové, kam se pravděpodobně uchyloval k přechodnému pobytu i v 50. letech, kdy občas pobýval v našem městě. Dle jeho občanského průkazu to bylo v Ostravě-Hrabové, na ulici Včelí č. p. 3.

14 Redigoval *Věstník archivu a muzea ostravského kraje*, který bohužel vyšel pouze ve dvou číslech, v roce 1926 a 1935 (Knihovna Ostravského muzea – inv. č. O-452, O-208). Pravidelně přispíval např. do *Černé země a Moravskoslezského sborníku*. Publikoval nejen pod svým jménem, ale i pod zkratkami a pseudonymy Al. Ad., Ad., Ae, X, Moravus, Gwizda, Hora, Janek z Lochlu na Chechlu. Více k Adamusově bibliografii viz *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, sešit 1. Opava – Ostrava, 1993, s. 13–14.

15 Např. *Po stopách Slezských písní Petra Bezruče* (1927) nebo *K rodokmenu Petra Bezruče*, In: *Věstník archivu a muzea ostravského kraje*, roč. II, 1935, s. 41–44. Inicíoval i výstavu zaměřenou na dílo Petra Bezruče, která se konala v roce 1932 v prostorách Ostravského muzea.

16 Např. útočný materiál M. Šipa „*Jak tomu rozuměti?*“, který vycházel na pokračování v říjnu až prosinci 1932 v *Obraně Slezska a východní Moravy*.

17 Profesor František Král působil jako pedagog na ostravském reálném gymnáziu a od roku 1929 stál v čele Česko-polského klubu v Mor. Ostravě.

18 Jan Prokeš byl spoluzakladatelem již zmiňovaného Česko-polského klubu v Ostravě. Tento klub vznikl v roce 1929, v době, kdy na Ostravsku již panovaly silné protipolské nálady.

19 In: *Jiný koncept k vylíčení archivu a muzea v Mor. Ostravě a jiné vzpomínky*, s. 8a; AMO, pozůstalost Aloise Adamuse.

► Alois Adamus v roce 1914. Tehdy odešel z učitelského místa na Matičním gymnáziu v Orlové, které bylo během 1. světové války přeměněno na nemocnici.

nekrologu, jenž se objevil v odborném tisku až v roce 1966, tedy dva roky po historikově skonu, dodává: „*Bude nutno ještě blíže osvětlit okolnosti, za jakých Adamus uprostřed neplodnější vědecké a organizátorské práce opustil Ostravu.*“²⁰ Dodnes se tak ovšem nestalo, novější odborná literatura zabývající se osobou Aloise Adamuse je velmi sporadická,²¹ a otázka týkající se Adamusova odchodu z Ostravy tak stále čeká na své zodpovězení.

Poté, co v roce 1935 Alois Adamus opustil Ostravu, odstěhoval se natrvalo do Turnova, kde žila jeho manželka se synem.²² Učil na zdejším gymnáziu a v roce 1939 odešel do důchodu. V ostravském archivu je uložena část korespondence, kterou vedl se svým bývalým spolupracovníkem a v le-

tech 1939–1944 i správcem muzea a archivu Oldřichem Duškem. Z ní je patrné, že Adamus byl ještě dlouhá léta po svém odchodu z Ostravy obviňován ze ztrát některých sbírkových předmětů a trvale nedořešena zůstala i otázka nevyplacení části peněz, které měl dostat z městské pokladny při svém odchodu. Z korespondence se zároveň dozvídáme, jak se postupem let měnily poměry v Ostravském muzeu. Dušek od roku 1945 vedl referát archivu, muzea a cizinecké kanceláře, která se starala o rozvoj domácího i zahraničního cestovního ruchu v Ostravě. O tři roky později byl však obviněn z hrubého zneužití svých pravomocí, o čemž Adamusovi v jednom ze svých pozdějších dopisů píše: „*Pane profesore, tři roky jsem vyslýchán, tři roky plné utrpení a existenčního*

20 JIŘÍK, Karel. Zemřel archivář a historik Alois Adamus. In: *Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města*. Ostrava, 1966, s. 304–306.

21 Výjimkou je např. KOLÁŘ, Ondřej. Historik Alois Adamus o konfiskaci statků markýze Gera. *Moderní dějiny.cz* [online]. 13. 2. 2016 [cit. 2023-08-21]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/historik-alois-adamus-o-konfiskaci-statku-markyze-gera>.

22 Adamus se oženil 17. dubna 1920 ve svých dvaadvaceti letech. Jeho ženou se stala Marie, rozená Bartošová, pocházející z rodiny okresního hejtmána z Rychnova nad Kněžnou. Její matka pocházela z Turnova, kde následně novomanželé žili. 25. března roku 1921 se jim narodil syn, kterého pojmenovali Vladimír, o pět let později syn Jan, který však v roce 1930 zemřel.

▲ Expozice hodin patřících do sbírky faráře Josefa Slavíka, umístěná v prostorách Staré radnice

ubíjení. Tři roky hledání chlupů a chloupků, kdy každá špína, každá pomluva je dobrá. Sedmnáct policejních a nekonečná řada služebních výslechů. Z kvetoucích ústavů trosky a hnízdiště policejního špiclovství, to jsou ostravská muzea a archivy, kdysi před třemi roky zaujímající první místo v ostravském kulturním životě.²³ Během vyšetřování byl s Duškem přerušen pracovní poměr a musel se živit jako horník v Banské Štiavnici. I když mu nakonec nebyla vina prokázána, v roce 1951 z postu muzejního pracovníka a archiváře definitivně odešel.

Dalším blízkým přítelem, se kterým si Adamus dopisoval²⁴ v době, kdy již nežil v Ostravě, byl jeho dlouholetý kolega na ostravském gymnáziu a spisovatel Vojtěch Martínek. Ten na svého přítele vzpomíná slovy: „Měl jedinečné vědomosti z místních dějin, znal osudy chalup a rodů a škoda,

že tu spoustu archivních poznatků nevtělil do velké, vyčerpávajícího díla. Vybízeli jsem ho k tomu mnohokrát, zvláště když umíněně začal šířit teorii o výlučně polském původu lašského kraje a polském právu na celé území až někam k Hranicím. Sváděli jsme o tom mnohé šarvátky, neboť byl ve výkladech příliš přímočarý a apriorní, zacházel rád do důsledků až výstředních a uplatňoval tyto názory raději v improvizovaných přednáškách a novinářských článkách než v dokumentárních studiích.“²⁵

V roce 1948 byla Adamusovi udělena Cena města Ostravy za životní dílo a Ostravské muzeum uspořádalo vzpomínkovou výstavu při příležitosti jeho sedmdesátých narozenin (8. 2. – 7. 3.).²⁶ Zda byl slavnostního zahájení výstavy jubilant osobně přítomen, není známo, dá se to však předpokládat dle článku v dobovém tisku, v němž se píše:

23 AMO, Pozůstalost Aloise Adamuse, inv. č. 37, kart. č. 1. – korespondence s O. Duškem.

24 Korespondence z let 1918–1957 mezi Vojtěchem Martínkem a Aloisem Adamusem je uložena ve fondu Památníku Petra Bezruče v Opavě.

25 MARTÍNEK, Vojtěch. *Školní poznámky*. Ostrava: Pedagogická fakulta a komise pro oslavy 700 let založení města Ostravy, 1967, s. 20.

26 V pozdějších letech se v novinách objevovaly již pouze noticky, informující o Adamusově životních jubileích. Poté, co v roce 1964 zemřel, žádná informace o jeho skonu mnou v tisku nebyla dohledána. Až v roce 1965 Jaroslav Král vydal v *Časopise Slezského muzea* vzpomínkovou stať *Za profesorem Aloisem Adamusem* (roč. XIV, č. 2, s. 179–181).

„Kromě souboru jubilantovy práce bude vystavena také expozice o tom, jak vzniká vědecké historické dílo. Výstavu zahájí předseda ÚNV Josef Kotas, o díle prof. Adamuse promluví Oldř. Dušek, příp. jubilant sám.“²⁷

Jaké byly Adamusovy pocity po příjezdu do Ostravy, nevíme, dle svědectví profesora Františka Krále „[s]vé odloučení od Ostravska nesl [Adamus] velmi těžce. Život v Čechách mu byl stále cizí, nikdy si na něj nezvykl a stále jenom tíhl k svému rodišti. V té době byl citově rozpolcen a stále nespokojen.“²⁸ Neustále žil v představách, že dokončí svou celoživotní práci zabývající se historií Ostravska a Těšínska, která následně vyjde knižně. Nenašel k tomu již ale pravděpodobně dostatek sil. Značnou část svých celoživotních odborných textů dal v závěru života k dispozici různým spolkům a organizacím, řadu materiálů prý dokonce sám zničil. Jeho pozůstalost, umístěná ve fondu Archivu města Ostravy, tak není bohužel kompletní.

Závěr života Aloise Adamuse byl nelehký. V roce 1959 ovdověl. Jeho jediný syn žil společně se svou rodinou v Praze, otce ale pravidelně navštěvoval. Z osobní korespondence, kterou Archivu města Ostravy poskytl v roce 1993 jako doplnění otcovy pozůstalosti, máme poměrně podrobné informace o Adamusově posledním roce života. Kvůli zhoršujícímu se psychickému stavu bojoval s mnoha problémy, mimo jiné s pocitem, že je okrádán. Vše bohužel vygradovalo 29. listopadu 1963, kdy byl na příkaz své ošetřující praktické lékařky a Městského národního výboru v Turnově uniformovaným policistou odvezen proti své vůli do psychiatrické léčebny v Kosmonosích. Důvodem bylo údajné fyzické napadení jednoho ze sousedů, které se však nikdy neprokázalo. Jeho syn se o nezvladatelnosti svého otce dozvěděl až zprostředkovaně z úředního dopisu, o náhlém převozu do léčebny nebyl informován vůbec.

V Kosmonosích ho pravidelně navštěvoval, stav Adamuse byl poměrně stabilizovaný, do běžného života se však již nevrátil. Zemřel 23. srpna roku 1964 ve věku 86 let. Pohřben byl na trutnovském hřbitově, dle svého přání, po boku své manželky Marie. Zda se pohřbu zúčastnili i zástupci muzea nebo archivu města Ostravy, netušíme, je to ale hodně nepravděpodobné, informace o tom zatím nebyly dohledány. I tak končí lidé, kteří našemu městu odevzdali nemalý kus sebe.

▼ Adamusova legitimace Česko-polského klubu

27 *Nová Svoboda*, 7. 2. 1948, č. 32, s. 2.

28 Viz Jaroslav Král, *tamtéž*, s. 26.

▲ Knihovnu Ostravského muzea v současnosti najdete v budově muzea na Masarykově náměstí.

HISTORIE KNIHOVNY OSTRAVSKÉHO MUZEA

PAVLA SLAVÍKOVÁ

Knihovna Ostravského muzea je úzce spjata s chodem této instituce. Její počátek sahá k 2. červnu 1907, kdy byla zahájena činnost českého Umělecko-průmyslového muzea při Průmyslové, živnostenské a obchodní jednotě v Moravské Ostravě. V této době byla muzejní knihovna umístěna v Národním domě (dnes Divadlo Jiřího Myrona). Od roku 1907 byla budována také knihovna při německém Umělecko-průmyslovém muzeu pro ostravsko-karvinský revír v Moravské Ostravě (*Kunst, Geverbe und Industrie Museum für das Ostrau-Karwiner Revier*), což souviselo s národnostní pestroostí tehdejší Ostravy, ve které mělo na počátku 20. století silné zastoupení německé obyvatelstvo, a to i ve firmách a ve vedení jednotlivých částí města. Kolem roku 1914 nabylo na významu budování vědecké knihovny při německém muzeu, jejíž fond už tehdy dosáhl více než 2000 svazků. Velmi důležitá byla záchrana kompletních ročníků novin *Mährisch-schlesischer Grenzbote* a *Ostrauer Zeitung*, které by jinak byly zničeny. Vzájemnou výměnou muzejního zpravo-

daje *Nachrichten des Museums für Kunst, Industrie und Gewerbe im Ostrau-Karwiner Revier* se podařilo získat celou řadu dalších cenných publikací. Od počátku roku 1924 se povedlo nashromáždit více než 4000 svazků knih, novin a časopisů většinou historického obsahu (*Černá zem, Věstník archivu a muzea ostravského kraje, Přírodovědný sborník ostravského kraje*). O vybudování základů studijní knihovny historicko-vlastivědného a přírodovědeckého zaměření při archivu a muzeu se zasloužil městský archivář a v letech 1927–1935 správce muzea Alois Adamus. Ten se také v roce 1924 přičinil o sloučení bývalého německého muzea s českým Umělecko-průmyslovým muzeem a o vznik městského muzea. Po dostavbě Nové radnice byly sbírky a knihy uloženy v bývalé radnici na Masarykově náměstí. Od roku 1931 je Stará radnice trvalým sídlem městského muzea.

První poschodí se stalo sídlem archivu a vědecké knihovny, která byla chráněna proti neoprávněné-

▲ Pohled do současných sbírek knihovny Ostravského muzea

mu vstupu ze vstupního schodiště skleněnou přepážkou a ze zadního schodiště dřevěnými dveřmi s jednoduchým zámekem.

S muzeem, potažmo jeho knihovnou, souvisí spolupráce s Přírodovědeckou společností v Moravské Ostravě. Tato společnost vznikla 29. ledna 1908 a její členové v rámci dobrovolných aktivit pomáhali od roku 1925 se vznikem přírodovědného oddělení a usilovali o výstavbu budovy muzea. Jelikož měla Přírodovědecká společnost problémy s místem v městské lidové knihovně, kde měla uložen knižní fond a používala zde čítárnu, rozhodli se ji její členové roku 1931 přestěhovat. Bohatý knižní fond, obsahující zhruba 5000 svazků přírodovědeckých publikací, vědeckých časopisů a separátů, přičlenili spolu s čítárnou k muzejní knihovně. Muzeum poskytlo také prostor pro čítárnu. Dnes tyto dokumenty tvoří základ knižního fondu muzea a plně dokladují význam a přínos, který poskytla úzká spolupráce obou institucí v minulých dobách.

Před 2. světovou válkou vlastnila knihovna asi 14 000 svazků a stávala se vyhledávanou studovnou. Během války byla z knihovny vyřazena česká literatura a fond byl přeházen. Vše, co neodpoví-

dalo nacionální ideologii, bylo vyřazeno. Na konci 2. světové války zničili nacisté většinu toho, co se podařilo jejich předchůdcům vybudovat, a zanechali muzeum v zuboženém stavu. Velkou škodu utrpělo muzeum také zničením korespondence a doprovodné dokumentace sbírek. Na jaře roku 1945 bylo muzeum uzavřeno. V provozu zůstala pouze knihovna a oddělení časopisů. Díky usilovné práci muzejních pracovníků se podařilo muzeum zachránit a „téměř“ všechny sbírky shromáždit znovu. V roce 1950 byly do městského muzea včleněny sbírky Průmyslového muzea, které vzniklo roku 1942 jako Muzeum dolování a průmyslu. Muzejní knihovna se opět rozšířila. Nyní sídlí knihovna v přízemí budovy muzea a je vedena jedním pracovníkem.

SOUČASNOST KNIHOVNY OSTRAVSKÉHO MUZEA

Muzejní knihovna je součástí Ostravského muzea a zároveň je začleněna do sítě jednotné soustavy knihoven. Řídí se knižním zákonem č. 257/2001 Sb. v platném znění a prováděcími vyhláškami. Nachází se v přízemí budovy Staré radnice (Ostravského muzea) na Masarykově náměstí v Ostravě.

Knihovna je veřejnou institucí se specializovanými knihovními fondy. Jejím hlavním posláním je shromažďovat, evidovat, zpracovávat, uchovávat a zpřístupňovat literární a jiné dokumenty, dokládající kulturní a jiné činnosti Ostravska a blízkého okolí (Lašsko, Těšínsko, Frýdecko-Místecko, Novojičínsko). Své služby knihovna poskytuje dle zásad knihovního řádu. Základní služby pro pracovníky muzea, badatele a jiné zájemce o odbornou literaturu poskytuje bezplatně. Knihovní fond je zpřístupněn pouze prezenčně v budově muzea na Masarykově náměstí. Zájemcům z řad veřejnosti nabízíme momentálně především výpůjční služby. Knihovna má k dispozici badatelnu s příruční knihovnou a část, ve které je umístěn fond společenských a přírodních věd a časopisů. Je zde zajištěn přístup k internetu. Badatelské hodiny jsou každou středu 9.00–12.00 a 13.00–16.00. Pokud vám uvedený čas nebude vyhovovat, je možné se domluvit individuálně na telefonním čísle 597 578 458, nebo emailem slavikova@ostrmuz.cz.

Knihovna je rozdělena na sbírkové a nesbírkové fondy. Sbírkový fond je veden v Centrální evidenci sbírek Ministerstva kultury České republiky. Sbírkky jsou nyní uveřejněny na <https://sbirkyonline.ostrmuz.cz/>. Významnou součástí sbírkového fondu starých tisků je například *Bible česká* z roku 1506, *Melantrichova bible* z roku 1549, některé barokní tisky či staré ostravské kalendáře a různorodé staré tisky především z 19. století. Fond starých tisků je prezentován v rámci nynější expozice v budově ostravské Staré radnice.

Vedle sbírkového fondu je v knihovně nesbírkový fond, který je průběžně tvořen současnou vědeckou literaturou, jež slouží jak běžným návštěvníkům knihovny, tak odborným pracovníkům. Knihovní fond obsahuje společenskovo vědnou literaturu (historie, umění, národopis, hudební věda, archeologie, technická literatura zaměřená na hornictví) a přírodovědnou literaturu (mineralogie, geologie, paleontologie, botanika, zoologie, entomologie). Fond přírodovědné literatury se nachází v budově

na Lechowiczově ulici spolu s přírodovědným oddělením (fond zde byl umístěn v roce 2001). Významnou součástí knihovny jsou též encyklopedická díla a slovníky. Zajímavostí knihovního fondu je soubor německých, polských a českých kalendářů, dále sbírka Bezručiany v mnoha bibliofilských vydáních, jež pochází z pozůstalostí. Beletristickou část knihovny tvoří mj. knihy zakladatele Velké Ostravy a starosty Jana Prokeše, který je muzeu odkázal v poslední vůli. Součástí knihovny jsou také odborná periodika, z nichž některá vycházejí již od 19. století. V současnosti knihovna obsahuje kolem 30 000 svazků knih a téměř 60 titulů odborných časopisů. Má svůj webový katalog, který naleznete na <https://ostrmuz.kpsys.cz/>. Nově můžete Knihovnu Ostravského muzea nalézt také v Souborném katalogu ČR na <https://www.caslin.cz>

Muzejní knihovna spolupracuje s informačními institucemi v regionu i mimo něj. Především s Moravskoslezskou vědeckou knihovnou v Ostravě, s níž realizovala digitalizaci regionálních tisků, adresářů a podobně. Plnotextová verze je zájemcům k dispozici přes rozhraní Digitální knihovny Moravskoslezského kraje na <https://kramerius.svkos.cz>.

K dalším spolupracujícím institucím patří Knihovna Slezského zemského muzea v Opavě, Odborná studijní knihovna Muzea Novojičínska, Knihovna Vlastivědného muzea Jesenicka nebo Národní knihovna v Praze. Knihovna se každoročně účastní Knižního festivalu na Černé louce, Festivalu ostravských knihoven, nově se zapojuje do akce Zámek plný knih v Pardubicích nebo do Noci s Andersensem. Knihovník muzejní knihovny se také pravidelně účastní celostátního semináře knihovníků muzeí a galerií Asociace muzeí a galerií České republiky (AMG) a metodických porad muzejních knihovnic a knihovníků Knihovnické sekce Moravskoslezského a Olomouckého kraje AMG.

▲ Fotografie valounu z Hošťálkovic s rytinou mamuta a koně

DALŠÍ VRSTVA, DALŠÍ UNIKÁT!

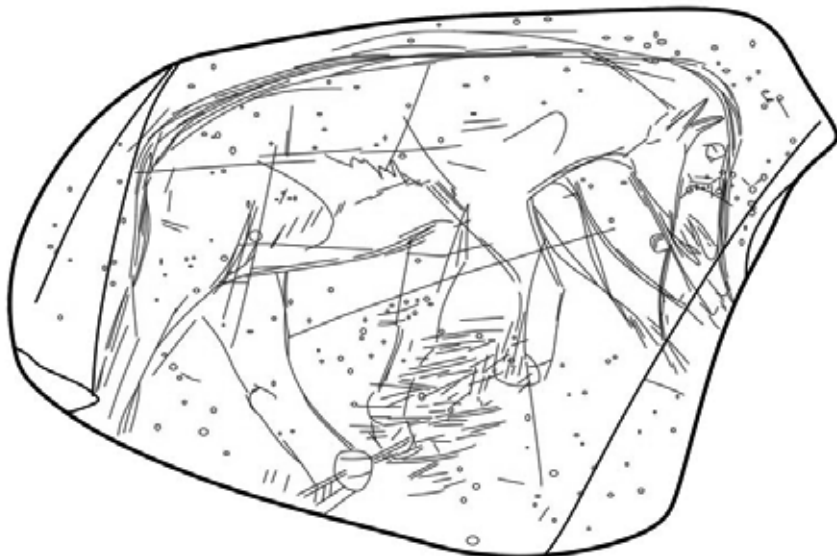
FILIP PETLIČKA

Tým archeologa Bohuslava Klímy objevil 14. července 1953 na Landeku Petřkovickou venuši, nádherný doklad kultury lovců mamutů. Jen o pár let později (1955–1956) a pouze o pár kilometrů dále prováděl geolog Karel Žebera mapování čtvrtohorních hornin v oblasti Hošťálkovic a sledoval a zapisoval také potenciální archeologické nálezy. Z několika letmých zmínek víme, že v oblasti Hošťálkovického kopce (dnes Hladový vrch) našel několik menších předmětů mladšího paleolitu. Tyto předměty se sice nedochovaly, nicméně Karel Žebera nevědomky objevil naleziště, které svá tajemství odhalilo až po dalších pětadesáti letech.

Amatérské zkoumání oblasti Hošťálkovického kopce přineslo menší nálezy, které v šedesátých letech publikoval opět Bohuslav Klíma. Většího vědeckého průzkumu se oblast dočkala až v roce

1995, kdy byla provedena první sonda. Další průzkum byl proveden roku 2018, kdy se potvrdilo, že na místě hrany bývalého kamenolomu, kde byly nalezeny artefakty, se již žádné další nenacházejí. O několik desítek metrů dál byly ale objeveny jiné, které vedly k dalším průzkumům vrstvy z doby před zhruba 26 000 lety.

K zajímavému posunu došlo před dvěma roky, kdy byla objevena další, mladší vrstva z období tzv. magdalénienu (před cca 17 000–11 000 lety), který v Ostravě dosud nebyl zkoumán. Poslední fáze paleolitu, tedy doby kamenné, se dá shrnout jako období, kdy z Evropy ustupoval poslední, tzv. Würmský glaciál. Konec poslední doby ledové znamenal výrazné výkyvy počasí, změny v krajině i postupné změny ve způsobu života a ve skladbě lovné zvěře. Velcí savci, mamuti a nosorožci, byli v té době již na ústupu a lidé lovlili především

▲ Nákres rytiny na valounu, Matěj Kmošek, Archeologický ústav AV ČR, v. v. i.

menší zvířata jako soby a koně. Z této doby jsou na našem území nejčastější nálezy různých rytin lovených zvířat, právě sobů a koní.

Průzkumy na Hošťálkovickém kopci dlouhodobě provádí doc. Petr Neruda společně s doc. Zdeňkou Nerudovou z Moravského zemského muzea, kteří v roce 2022 objevili mezi dalšími artefakty také říční valoun o rozměrech 75×50×19,5 mm. V laboratoři Moravského zemského muzea byl pomocí 3D mikroskopu učiněn výjimečný objev. Nejprve byla objevena rytina mamuta, což už samo o sobě je velmi ojedinělým úkazem. Z této doby, kdy mamuti již vymírali, se další vyobrazení tohoto velkého savce dochovalo nejbliže na území Německa. Vedle mamuta byla ale objevena také rytina koně, která byla pro magdalénien běžná. Ať už jde o vyobrazení mamuta nebo o kompozici mamuta a koně, obojí je naprosto unikátní a na území České republiky zcela výjimečné.

Ostrava tak má vedle Petřkovické venuše z doby lovců mamutů další úžasný doklad o pravěkém

osídlení – hošťálkovický valoun z doby lovců sobů a koní –, který se řadí mezi ty vůbec nejzajímavější. Pořád ale zbývá dostatek období, která v Ostravě ještě tak neobyčejně zastoupení, jako mají gravettin a magdalénien, nemají.

Doufám, že již brzy bude možné hošťálkovický valoun představit veřejnosti také přímo v Ostravě!

VZNIKAJÍ OSTRAVSKÉ KULTURNÍ STEZKY

ILONA ROZEHNALOVÁ

V letošním roce jsme spustili další edukační projekt – tentokrát Ostravské kulturní stezky. Snažíme se turistům i obyvatelům Ostravy přinést nový pohled na kulturní bohatství Ostravy. Inspirací nám jsou jiná města, která v rámci práce s patriotismem a turismem předkládají veřejnosti to nejlepší ze své kultury srozumitelnou formou tzv. infobrožurek (drobné skládačky formátu A4), jež jsou bezplatně k dispozici v síti infocenter a v kulturních organizacích.

S Ostravskými kulturními stezkami můžete formou krátkých poutavých textů online a na tištěných skládačkách s mapami objevovat místa spojená s významnými osobnostmi ostravské kultury a architektury, ale také se zajímavými místy, přírodními unikáty i událostmi ostravských dějin. V roce 2023 nabídneme pět okruhů.

V dubnu jsme s historiky Romanou Rosovou a Martinem Strakošem vydali skládačku věnovanou přívozké urbanistické perle z dílny světového urbanisty Camilla Sitteho. Jeho nejrozsáhlejší

a nejkomplexnějším dílem je regulační plán nového centra Přívozu, vystavěného v bezprostřední blízkosti železniční stanice. S nárůstem počtu obyvatel i domů ve druhé polovině 19. století musel Přívoz, v roce 1900 prohlášený městem, uvažovat o urbanistické regulaci. Proto starosta Wilhelm Müller a obecní tajemník Jan Grmela oslovili v roce 1893 Sitteho, aby navrhl na dvou dosud nezastavěných pozemcích kolem již existující Nádražní ulice nové náměstí s ulicemi a veřejnými stavbami. Naše první Ostravská kulturní stezka vás provede nejzajímavějšími přívozkými realizacemi tohoto světoznámého urbanisty a architekta.

V květnu jsme vydali stezku po stopách prvního českého starosty Jana Prokeše. Novinář a sociálnědemokratický politik Jan Prokeš patří k nejdůležitějším osobnostem v historii Ostravy. Rodák z Černočina u Hranic na Moravě se vlastní pílí vypracoval do čela meziválečné Ostravy. Patřil k intelektuální elitě sociální demokracie, zasedal jak v říšské radě, tak v československém

parlamentu. Po dobu téměř dvaceti let (1918–1935) ovlivňoval a spoluvytvářel podobu Ostravy v roli jejího komisaře a starosty. Inicioval vznik Velké Ostravy (1924) a nastartoval její cestu k modernímu velkoměstu. Jan Prokeš sehrál klíčovou roli nejen v oblasti výstavby, ale i urbanismu, sociální a zdravotní politiky nebo umění. S Ostravskými kulturními stezkami se budete moci vydat po stopách architektonicky cenných staveb, jejichž vznik inicioval či podporoval – mimo jiné budovy Nové radnice, městské spořitelny, Domu umění či zaniklého krematoria.

V září vydáme stezku věnovanou drobným ostravským hornickým památkám a místům, na níž pracujeme s historikem Tomášem Majlišem. Více než dvě století hornické činnosti na území Ostravy se nesmazatelně vryly do její současné tváře. Těžní věže, areály dolů, haldy a kolonie jsou dodnes součástí města a jeho genia loci. Je ale také mnoho míst, jejichž spojení s hornickou minulostí v povědomí lidí již téměř vymizelo. Po stopách právě takových (ne)známých památek se můžete vydat na další z Ostravských kulturních stezek – najdete na ní kaštanovou alej na Salmě, hornickou pekárnu na Hranečnicku, Höferovu vilu, jedinou dochovanou hornickou voliéru, bývalé

depo báňské dráhy či hornický oltářík v hošťálkovickém kostele.

Do konce roku ještě připravujeme téma ostravských stromů mohykánů s botaničkou Zdenkou Rozbrojovou a ostravskou ženskou stezku s historičkami Hanou Krutílkovou a Gabrielou Pelikánovou. Další Ostravské kulturní stezky budou následovat i v roce 2024.

Naše mapy ve formátu A4 jsou zdarma k dostání v Antikvariátu a klubu Fiducia a všech pobočkách ostravského infocentra. Od září si je budete moci stáhnout i z našich webových stránek v digitální verzi – web www.ostravskestezky.cz chceme spustit 22. září při příležitosti okrášení hornické voliéry v Přívoze. Projekt připravuje Antikvariát a klub Fiducia ve spolupráci s Archivem města Ostravy, Národním památkovým ústavem, Ostravským muzeem, Ostravskou univerzitou, Slezskou univerzitou a OSTRAVAINFO!!!, který skládačky/brožurky používá i v rámci práce s průvodci, zároveň pomáhá s distribucí a propagací včetně sdílení webu.

Tak neváhejte a vydejte se s námi na kulturní výlet po Ostravě a okolí!

▲ Historik architektury Martin Strakoš při natáčení Ostravských kulturních stop věnovaných příběhu jatek a jejich konverzi na městskou galerii

TŘI ROKY UNIKÁTNÍ KULTURNÍ KRONIKY OSTRAVY

MONIKA HORSÁKOVÁ

Už třetím rokem pokračujeme v projektu popularizačních dokumentů s názvem Ostravské kulturní stopy. Tato ostravská filmová kulturní kronika, kterou jsme začali natáčet na podzim roku 2020, už obsahuje 13 filmů a připravujeme další. Konkrétně půjde o díly zaměřené na fenomén ostravských hornických voliér, na ostravský komiks, Ostravici-Textilii a slezskoostravský hřbitov. V srpnu jsme zveřejnili snímek o Janu Prokešovi a jeho vlivu na architektonický a urbanistický vývoj Ostravy.

V archivu cyklu najdete dokumenty o Nové Karolině, třebovickém sochařském ateliéru a Marii Stoně, Camillu Sittem, Samizdatu, příběhu městských jatek a kunsthalle, počátcích bibliofilství v Ostravě, sympoziích prostorových forem v Ostravě, peripetiích vzniku knihy Jiřího Koláře a Jaroslava Žily *Ostrava – obležené město*, o památné lípě Na Podborčí, obrazu ostravské Nové huti

v krásné literatuře, paláci Elektra či podchodu pod Frýdlantskými mosty.

Snímky ve stopáži 10–60 minut nabízejí řadu zajímavých skutečností a souvislostí, aktuálních či historických záběrů mapovaných míst i jedinečných archivních materiálů. Ty vycházejí zejména z unikátních dobových dokumentů (pohlednice, fotografie, tisk, výpovědi, reportáže, videa), nashromážděných na základě našich rešerší. Tyto dokumenty jsme získali z Archivu města Ostravy, archivu Antikvariátu a klubu Fiducia, archivu České televize, Televizního studia Ostrava, archivu Liberty Ostrava, ale také od soukromých osob a sběratelů. Ve filmech zaměřených na urbanismus (Nová Karolina, Camillo Sitte, Jan Prokeš a architektura) jsme využili také leteckých záběrů, které dobře demonstrují umístění staveb v urbanistickém kontextu okolí. Ve filmech zaměřených na konverzi původního industriálního dědictví

▲ Ilona Rozehnalová a Jan Král při natáčení Ostravských kulturních stop na téma samizdat

moravskoslezské metropole (Nová Karolina a Příběh městských jatek a kunsthalle) jsme navíc použili unikátní časosběrné záběry, mapující počátky a průběh konverze dané lokality, které jsme získali z QQ studia Ostrava, jež změny našeho města již řadu let tímto způsobem zaznamenává.

Cyklus má velmi slušný ohlas, například díl věnovaný historii a diskusím týkajícím se výstavby Nové Karoliny má, přes svou stopáž 60 minut, několik tisíc zhlédnutí.

Filmy se vyrábějí jako DIY aktivita lidí spojených s Fiducí a Ústavem filmové, televizní a rozhlasové tvorby Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity. Dokumenty můžete zhlédnout zdarma na webu spolku Fiducia <https://klubfiducia.cz/nase-aktivity/ostravske-kulturni-stopy/>, na vzdělávací televizi Slezské univerzity LucernaTV a také na sociálních sítích.

▲ Josef Jařab při návštěvě Ostravy v Centru PANT s Petrem Kopeckým a náměstkyní primátora Andreou Hoffmannovou

OSTRAVSKÁ ZASTAVENÍ JOSEFA JAŘABA

PETR KOPECKÝ

Na počátku dubna přijal Josef Jařab mé pozvání do Staré arény, kde jsme společně strávili večer v příjemné společnosti a vzpomínali mimo jiné na jeho působení v Ostravě. Šlo patrně o poslední výjezd profesora Jařaba mimo Olomouc, s nímž spojil velkou část svého života. Loučil jsem se s ním tehdy s tím, že se do Ostravy vrátí nejpozději v říjnu, kdy měl vystoupit jako „keynote“ na amerikanistické konferenci. Pan profesor už k nám nepřijede, ale nepochybně si zaslouží, abychom se ohlédlí za stopami, které v Ostravě zanechal. Jeho odkaz totiž hradby hanácké metropole a Univerzity Palackého, na níž se v prosinci 1989 stal prvním svobodně zvoleným porevolučním rektorem v Československu, přesahuje.

Josefa Jařaba jsem znal čtvrt století, vzhlížel jsem k němu jako k odborníkovi na americké realie a literaturu, který dokáže i o složitých věcech hovořit a psát srozumitelným jazykem. I proto

jsme ho opakovaně zvali na přednášky do Ostravy. Naposledy se tak stalo v rámci oslav třiceti let demokracie a svobody. Tehdy jsem s ním v Centru Pant rozmlouval o vzdělání, roli univerzit, demokracii i o letech, která strávil v Ostravě. Vycházel jsem přitom z jeho paměti (*Rektorská rozpomínání*, 2018). Tato pozoruhodná kniha krom jiného dokládá to, co není obecně příliš známo. Totiž že Josef Jařab patřil k nejvýznamnějším polistopadovým osobnostem naší země. A ne každý zná kroky na cestě, které předcházely jeho přesunu do Olomouce.

Josef Jařab se narodil v roce 1937 v Kravařích ve Slezsku. V polovině padesátých let dokončil hlučinské gymnázium a měl v úmyslu pokračovat na olomoucké univerzitě. Neměl však požadovaný kádrový profil. Byl totiž synem posledního kravařského rolníka, který se vzpíral kolektivizaci, Josef také ministroval v tamějším kostele, ba co

víc, jako mladý student zpochybňoval legitimitu sovětského vojenského zásahu v Maďarsku v roce 1956. Tyto pomyslné hříchy mělo dle komunistických činovníků smýt několik měsíců kutání v Dole Alexandr na Zárubku. Měly doslova „napravit jeho myšlení pravým směrem“. Komunistu z něj šachta rozhodně neudělala, ale Josef Jařab si i z této životní etapy odnesl něco dobrého. Měl totiž nebývale velký příjem, a mohl tak pomoci rodině. Naučil se také kolektivní zodpovědnosti, jakkoliv slovo kolektiv později nabylo negativní konotace. A vlastně si i lépe osvojil otevřenou a přímou komunikaci, tak typickou pro horníky. Tu si pak zčásti přenesl do akademického prostředí. Pracovní zkušenost v mládí udělal také v Nové huti Klementa Gottwalda. Po dokončení studií v Olomouci a několikaletém angažmá v Prešově Josef Jařab ve druhé polovině šedesátých let přesídlil do Ostravy, kde přednášel na Katedře jazyků VŠB. V té době pravidelně chodil na fotbal na Bazaly a obdivoval klubové fandý. Šálu Baníku si ponechal i ve svém olomouckém domě.

Jak zaznamenal v rozhovoru Martin Jiroušek, Josef Jařab se svou první ženou, která učila na konzervatoři, oživil i ostravskou kulturní scénou. Společně organizovali kulturní večery zvané Studentské pátky, jež navštěvovaly stovky mladých lidí. Manželé Jařabovi jim zprostředkovali kontakt s významnými osobnostmi hudební a divadelní scény, kupříkladu s Ljubou Hermannovou či s Ludkem Nekudou a Zuzanou Majvaldovou z Divadélka Pod okapem, které založili na začátku šedesátých let studenti VŠB.

Z bytu v Mariánských horách se Josef Jařab přesunul do Poruby, odkud od roku 1972 dojížděl vlakem do Olomouce. Jezdil osobákem, kde bylo méně lidí a hlavně více klidu na čtení. I proto se z něj, dle jeho vlastních slov, stal jeden z nejsectělejších amerikanistů. Není tedy divu, že byl v roce 2000 jako první člověk z bývalého východního bloku zvolen předsedou Evropské asociace amerikanistů. Nutno říci, že si věhlas a úctu (nejen)

v obci českých amerikanistů získal rovněž tím, že v socialistické éře psal výborné doslovy k překladům knih amerických autorů, které se obešly bez ideologického balastu. A to byl v té době jev vskutku vzácný. Jak sám později uvedl, nenapsal vše, co napsat chtěl a mohl, ale nikdy nenapsal, co napsat nechtěl.

Do povědomí širší veřejnosti se Josef Jařab dostal během sametové revoluce. V Olomouci bez váhání podpořil stávkující studenty, což přispělo k jeho jednomyslnému zvolení do čela konečné svobodné Univerzity Palackého. Ještě v lednu 1990 zažíval horké chvíle, například když na něj sovětský generál mířil pistolí během jednání o odchodu desítek tisíc vojáků z Olomouce. S vlivem sovětské propagandy se začal posléze vypořádávat i na univerzitě. Reformoval studium a očisťoval ho od povinného marxismu-leninismu. Už tehdy si dobře uvědomoval, že problém byl také v povětšinou dogmatické výuce a důrazu na memorování. K vlastnímu myšlení byl minimální prostor. A tak jako člověk hájící názorovou pluralitu a demokracii začal tento prostor všemožnými způsoby rozšiřovat. V Olomouci hostil významné tuzemské i zahraniční literáty a politiky. Studenti měli díky jeho přátelským vztahům možnost diskutovat s řadou věhlasných spisovatelů, kupříkladu s Allenem Ginsbergem, Czesławem Miłoszem či Williamem Goldingem. Josef Jařab byl též po boku Václava Havla na jeho památné cestě do USA v únoru 1990. Nejen na této cestě navázal kontakty s předními politiky, což dokázal zúročit i během svého osmiletého působení v Senátu Parlamentu ČR, kde mj. předsedal Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost. Byl také členem Parlamentního shromáždění Rady Evropy, kde zastával post místopředsedy ve Výboru pro kulturu, vzdělávání a vědu.

Na závěr si dovolím osobní poznámku. Když jsem se vloni rozhodoval, zda se ve volbách ucházet o post rektora Ostravské univerzity, veřejné podpory se mi dostalo mimo jiné od Josefa Jařaba.

Dodal mi tím i potřebnou odvahu a sebedůvěru. Zdůrazňoval při tom připravenost „rozvíjet vzdělávací a badatelské poslání univerzit jako vysoce společenských institucí“. Tuto roli univerzit si nejen uvědomoval, ale dokázal ji také uvádět do praxe. Nejen v tomto byl, je a bude Josef Jařab vzorem a inspirací pro lidi, kteří jsou si vědomi souvislosti mezi kvalitním vzděláváním a zdravou a odolnou společností.

▲ Vítkovická radnice v roce 2023 – boční pohled

VÍTKOVICKÁ RADNICE JE OPĚT KULTURNÍ PAMÁTKOU, VYŠLA REPREZENTATIVNÍ PUBLIKACE

ILONA ROZEHNALOVÁ

Radnice obvodu Ostrava-Vítkovice, která v roce 2022 oslavila 120. výročí svého vzniku, byla opět prohlášena za kulturní památku. Městský obvod Vítkovice zároveň vydal reprezentativní publikaci o její historii a architektuře.

Ministerstvo kultury ČR zahájilo před dvěma lety řízení o znovuprohlášení vítkovické radnice za kulturní památku na základě podnětu vedení městského obvodu Vítkovice. Podaný podnět podpořily jak Magistrát města Ostravy, tak Národ-

ní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, a Krajský úřad Moravskoslezského kraje, odbor kultury a památkové péče. Právě v odůvodnění krajského úřadu kromě jiného zaznělo, že daná budova byla do rejstříku Státního seznamu nemovitých kulturních památek Severomoravského kraje zapsána už 8. července 1988 a od té doby se na ni nahlíželo jako na kulturní památku. V roce 2020 ale Nejvyšší správní soud rozhodl, že všechny kulturní památky zapsané do rejstříku Státních seznamů po 31. prosinci 1987 nebyly právně ustanoveny kulturní památkou, neboť od počátku roku 1988 již platil nový zákon o státní památkové péči. Pro vítkovickou radnici je skvělou zprávou, že jí byl status kulturní památky navrácen. Je ostravským fenoménem nejen díky své podobě, ale také proto, že patří mezi pouhých pět architektonicky pozoruhodných radničních budov na území Ostravy (Vítkovice, Slezská Ostrava, Moravská Ostrava, Přívoz a Nová radnice), jež byly postaveny přímo k danému účelu. Dnes z těchto pěti objektů slouží jako radnice pouze tři, jedním z nich je právě ta vítkovická. Krajský úřad své doporučení zdůvodnil i tím, že vedle architektonicko-historické a stavebně-řemeslné hodnoty má tato veřejná budova rovněž významnou dokumentárně-historickou a urbanistickou hodnotu jako typická výstavba přelomu 19. a 20. století na území Vítkovic. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, doporučil prohlášení radnice ve Vítkovicích za kulturní památku s odůvodněním, v němž kromě jiného zaznělo, že vítkovická radnice z rezného cihelného zdiva z let 1901–1902 představuje jednu z významných veřejných budov tzv. Nových Vítkovic, vystavěných v době, kdy tato obec, respektive průmyslová osada, usilovala o měst-

ská práva. Městem se Vítkovice staly v roce 1908, takže lze konstatovat, že vybudováním radnice se k tomuto cíli výrazně přiblížily.

V roce 2022, kdy vítkovická radnice oslavila své jubileum, vydal městský obvod unikátní stošedesátistránkovou publikaci s názvem *Vítkovická radnice – cihelná architektura mezi novogotikou, secesí a železem*.¹ Do prací na přípravě publikace, které trvaly bezmála rok, byl zapojen poměrně rozsáhlý tým lidí, patriotů a příznivců Vítkovic společně s odborníky. Atraktivní publikace detailně mapuje 120letou historii zmiňovaného objektu, představuje kromě jiného i dosud nezveřejněné materiály a rovněž osobnosti, které byly s radnicí v průběhu uplynulých dvanácti desetiletí spjaty. Čtenáři mohou v knize například vůbec poprvé spatřit původní návrh radnice, který nakonec nebyl realizován a jehož autorem je architekt Hans Ulrich, poznat všechny význačné představitele Vítkovic, počínaje rokem 1850, nebo se dozvědí o tom, že jako radniční úředník zde po krátkou dobu pracoval mladičkový K. H. Frank, pozdější státní ministr pro Protektorát Čechy a Morava. Doposud se předpokládalo, že byl v letech 1919 a 1920 zaměstnán ve Vítkovickém horním a hutním těžířstvu.

Autory textů v publikaci jsou Antonín Barcuch, Jarmila Burešová, Petr Lexa Přendík, Martin Strakoš a Ondřej Štarmán. Historické snímky se podařilo získat v Archivu Vítkovice, Archivu města Ostravy a vídeňském archivu, v Knihovně města Ostravy, Ostravském muzeu a také u soukromých sběratelů, současnou podobu radnice zaznamenal fotograf Roman Polášek.

1 BARCUCH, Antonín, JARMILA BUREŠOVÁ, PETR LEXA PŘENDÍK, MARTIN STRAKOŠ a ONDŘEJ ŠTARMAN. *Vítkovická radnice – cihelná architektura mezi novogotikou, secesí a železem*. Ostrava: Městský obvod Ostrava-Vítkovice – Montanex, 2022.

▲ Vítkovická radnice v roce 2023

VÍTKOVICKÁ RADNICE – CIHELNÁ ARCHITEKTURA MEZI NOVOGOTIKOU, SECESÍ A ŽELEZEM¹

MARTIN STRAKOŠ

Vítkovická radnice z režného cihelného zdiva, tvořící dominantu severní stěny Mírového náměstí v centru průmyslových Vítkovic, patří mezi pět architektonicky výjimečných radničních budov na území města Ostravy. Její specifický výraz, tvořený fasádou kombinující kyklopské zdivo soklu a režné cihelné zdivo s omítanými částmi ve vyšších partiích, členitou střešní krajinou převýšených valbových střech s trojicí oplechovaných věží a s rozličnými okny – od klasických obdélných se

segmentovými záklenky až po gotizující hrotitá okna přízemí a ve dvorním průčelí schodišťového prostoru –, to vše dodává budově určitý charakter a zároveň ji začleňuje do dobově příznačné zástavby centra Vítkovic. Uvnitř objektu dominuje hlavní pětiramenné schodiště situované ve velké schodišťové hale. Prostor pokračuje do stran chodbami, z nichž jsou přístupné jednotlivé místnosti. Největší prostor, velká hala, se nachází v patře přímo nad hlavním vstupem. Segmentové

¹ Text je ukázkou z kapitoly autora z knihy BARCUC, Antonín, Jarmila BUREŠOVÁ, Petr Lexa PŘENDÍK, Martin STRAKOŠ a Ondřej ŠTARMAN. *Vítkovická radnice – cihelná architektura mezi novogotikou, secesí a železem*. Ostrava: Městský obvod Ostrava-Vítkovice – Montanex, 2022.

záklenky a vertikály sloupů vytvářejí zajímavé prostorové konfigurace. Vestibulu hlavního vstupu dominuje tordovaný sloup inspirovaný pozdě gotickou architekturou. Nad ním se tyčí konzola, opět inspirovaná pozdní gotikou, podpírající balkon s cihelným zábradlím. Cihla a omítka fasád přechází do cihly a omítky interiérů. Materiálově dotvářejí prostor a interiéry dřevo dveří a táflování, sklo oken a vitráží a železo secesních kandelábrů. Železné byly v minulosti i orlice ve vestibulu hlavního vchodu, lucerna nad vstupním schodištěm a lustr velkého zasedacího sálu. Tato místnost představuje stěžejní prostor radnice určený pro nejdůležitější setkání, slavnostní zasedání a rozhodování obce. Strop sálu má podobu betonové klenby rozčleněné kazetami, jeho zdi dotváří dřevěné obložení a původně kožené tapety se zlatým potiskem, které jsou nyní nahrazeny tapetami textilními.

Mimochodem, jen tři nynější obvody města, konkrétně Moravská Ostrava a Přívoz, Slezská Ostrava a Vítkovice, se vyznačují stavbami, jimž z hlediska architektonické typologie po právu přináležejí označení radnice. Neznamená to, že by ostatní ostravské obvody postrádaly někdy i poměrně velká a honosná sídla městské samosprávy, avšak z architektonického hlediska patří radnice čili sídla samospráv ostatních ostravských městských obvodů k méně podařeným stavebním pokusům, jak ze stavitelsky typových či běžných budov vytvořit unikáty, v nichž by se zračila ctižádost pořídit si objekt náležející k architektonickému typu radnice. Výsledkem toho je, že na území města Ostravy, ač se jedná o velké město se značným počtem městských obvodů s ambicí užívat pro své potřeby reprezentativní radnici, najdeme pouze pět architektonicky pozoruhodných radničních staveb. K nim náleží i radniční budova městského obvodu Vítkovice.

MAX VON FERSTEL, OSTRAVSKO A PROJEKT VÍTKOVICKÉ RADNICE

Důležitým mezníkem pro zrod projektu vítkovické radnice se stala Maxem Ferstelem vyprojektovaná modernizace a přestavba zámku Jagdhof v Dolních Rakousích. Klasicistně řešený zámek totiž v osmdesátých letech 19. století zakoupil Wilhelm von Gutmann (1826–1895), jeden z vlastníků Vítkovického horního a hutního těžířstva, a nechal jej Ferstelem výrazně upravit a modernizovat. V případě zámku se možná poprvé u M. Ferstela objevuje motiv středního rizalitu s trojúhelníkovým štítem a s věží v příčné ose vystupující v místech hřebene střechy, což zopakoval jak ve Vítkovicích, tak i v případě radnice v Ptuj. Vazba architekta na rodinu Gutmannů se stala v případě projektu vítkovické radnice nejspíš oním klíčovým prvkem vedoucím k propojení vídeňského architekta s hledáním adekvátního řešení. Ředitelství Vítkovických železáren totiž 10. května 1901 zaslalo Maxi Gutmannovi, mladšímu synovi W. Gutmanna, dopis, v němž se psalo o finančních nákladech na architektonicky řešenou obecní budovu podle návrhu Maxe von Ferstela a na budovu méně finančně nákladnou. Jelikož vedení obce bylo plně v rukou zaměstnanců železáren, je zřejmé, že projekt radnice neušel pozornosti majitelů železáren a že snaha, aby se realizoval architektonicky propracovaný projekt, u nich našla ohlas.

Než se dostaneme k projektu a realizaci vítkovické radnice, je třeba zmínit ostatní stavby architekta Maxe von Ferstela v rámci tehdejšího Ostravska. Poprvé se zde měl výrazně uplatnit, jak uvádí historik umění Pavel Zatloukal ve své rozsáhlé knize o střeoevropské architektuře 19. století nazvané *Příběhy z dlouhého století*, v souvislosti s prací na projektu kostela sv. Viktora a sv. Františka v Hrušově z let 1886–1892. V jiných studiích se uvádí, že kostel je dílem architekta Maxe Schwedy. Je však evidentní, že novogotické řešení chrámu vychází z idejí živých ve vídeňském prostředí a že jeho utváření připomíná v jistém hledisku pojetí

▲ Působivé vitráže v oknech u hlavního schodiště vítkovické radnice

brněnského evangelického kostela od Heinricha von Ferstela.² Kostel totiž vznikl ve složitém předivu vztahů a konzultací různých autorů, takže Ferstelovo autorství bude třeba ještě potvrdit.

Druhá realizace Maxe von Ferstela souvisí s dokončováním baziliky Božského Spasitele v Moravské Ostravě. Kostel navrhl architekt Gustav Merreta, který však 4. srpna 1888 zemřel v Olomouci, takže k dokončení interiérů byl povolán Ferstel. Navrhl zde hlavní oltář, kazatelnu, křtitelnicu a kostelní lavice. K monumentální a chladné Merretově architektuře připojil obdobně střídme interiérové zařízení. Uvedenou střídmost pak můžeme sledovat i v jeho třetí realizaci na Ostravsku, tedy v případě vítkovické radnice. K jejímu projektu se nejspíše dostal prostřednictvím jednoho z majitelů Vítkovických železáren. Jak z výše zmíněných indicií vyplynulo, byl to pravděpodobně Max von Gutmann, který Ferstela oslovil, aby architektonicky přepracoval

úvodní projekt radnice na pozemku u školy naproti kostelu sv. Pavla.

Podle již zmíněného dopisu ředitelství Vítkovických železáren z 10. května 1901 měla utilitárně pojatá budova stát 102 tisíc korun, zatímco architektonicky zpracovaný návrh Maxe von Ferstela by stál 118 135 korun. Oním jednoduchým návrhem měl být nejspíš předběžný plán stavebního rady Heinricha Kruega, jenž rozpracoval program budovy podle rozvržení místností a navázal na předchozí projektovou přípravu. Rozdíl mezi užitkovou budovou a radnicí architektonicky řešenou činil pouhých 16 tisíc korun, takže se zastupitelé obce vyslovili pro náročnější projekt. Architekt Max von Ferstel využil parcelu určenou pro obecní dům na severozápadní, kratší straně tehdejšího náměstí, které bylo parkově upraveno. Jak se uvádělo v textu o radnici, v okolí byly zahrady a zahrada se nacházela i před samotným objektem radnice.

² Heinrich Ferstel, od roku 1879 baron von Ferstel (1828–1883) byl rakouský architekt a univerzitní pedagog. Je považován za významného představitel historismu. Max von Ferstel byl jeho synem.

▲ Interiér vítkovické radnice – hlavní schodiště s osvětlením

Objekt radnice v realizované podobě, popsaný a zobrazený ve 44. čísle XXIII. ročníku časopisu *Wiener Bauindustrie Zeitung*, odpovídá pozici Maxe von Ferstela v rámci tehdejší architektonické kultury. Oscilloval mezi konzervativismem a progresí, takže budova radnice má fasády dle vítkovického úzu z režné cihly. Základ však tvoří kamenný sokl v pojetí kyklopského zdíva, teprve v úrovni přízemí, patra a štítů je fasáda tvořena režným cihelným zdívem, doplněným omítanými výplněmi opatřenými bílým nátěrem. Zatímco fasády mají poměrně intaktní řešení, zcela jiné je pojetí střešní krajiny. Strmé polovalbové střechy s vikýři byly původně pokryty černě zbarvenými pálenými taškami, jak se uvádí v článku. Věže byly opatřeny měděným oplechováním. Do dvora se budova orientuje plochými střechami krytými asfaltovými pásy a jehlancovou střechou věže s bočním vřetenovým schodištěm.

Pozoruhodné bylo, a stále je, využití režného cihelného zdíva nejen v případě řešení fasád. V interiéru využil architekt režnou cihlu k obkladům chodeb do výše 1,5 metru a pro rámování dveřních otvorů. Věnoval se podrobně i návrhům jednotlivých

typů dveří a oken. Výtvarnou působivost mají sice jednoduché, avšak umělecky zdařilé vitráže v oknech hlavního schodiště, v nichž se odráží secesní tvarosloví. Totéž platí pro secesně pojaté železné kandelábrы s příznačnými vegetabilními formami. V současnosti jsou umístěny na pilířích podesty schodiště. Podle fotografie původního stavu se další totožné kandelábrы nacházely i na pilířích zábradlí hlavního schodiště v úrovni přízemí.

Hlavní schodiště patří společně s velkým zasedacím sálem k nejpůsobivějším prostorům radnice. Jeho pět ramen se zmíněnými osvětlovacími tělesy, segmentové záklenky v úrovni přízemí i patra a různě velká okna směrem do dvora, to vše vytváří bohatý prostorový a tvarový rámec pohybu mezi jednotlivými podlažními i v rámci jedné úrovně. Z chodby v přízemí i v patře hlavního křídla se totiž nabízejí působivé průhledy do schodišťové haly. Celek završuje velký zasedací sál, nyní sloužící především pro slavnostní příležitosti, který je zastropený valenou klenbou s motivem kazetování. Stěny sálu jsou obloženy dřevěným táflováním, původně vyplněným koženými tapetami se zlaceným

dekorem, nyní nahrazenými textilními tapetami se zoomorfními motivy. Podle dobové zprávy měly být v dřevěném obkladu vsazeny také portréty vítkovických starostů. Dochované plány dokládají, že výzdobu sálu tvořil i železný lustr, mnohem příhodnější než dnešní křišťálové lustry, které poněkud popírají charakter této architektury na pomezí pozdní gotiky, renesance a moderní doby. Na čelní i zadní stěně sálu měly být provedeny nástěnné malby. Na jedné stěně se měl nacházet obraz zachycující – podle popisu realizace v časopise *Wiener Bauindustrie Zeitung* – Vítkovice v roce 1824. Na Ferstelově plánu velkého sálu je zase uvedena datace 1850. Na protilehlé straně se počítalo s druhou nástěnnou malbou zobrazující dobový obraz Vítkovic. Každopádně je zřejmé, že sál měl být bohatě vyzdoben a prezentovat nebývalý rozvoj Vítkovic.

Propracované bylo i zázemí objektu. Stavba je téměř celá podsklepená, přičemž sklepní prostory jsou zastropeny segmentovými klenbami do traverz. Totéž zaklenutí se objevuje i na chodbách v přízemí. V patře pak je zakryto iluzivním trámovým stropem. Budova měla propracovaný systém vytápění a větrání. Kotelna byla umístěná v hlavním křídle pod nástupním schodištěm a pro větrání sloužily i otvory kryté mřížemi, z nichž jeden je ve vrcholu klenby zasedacího sálu. Lomené oblouky v oken v přízemí, převýšené štíty, oplechované věže, balkon na profilované konzole i valená klenba zasedacího sálu odkazovaly k velké a vzhledem ke stavebníkům především slavné německé minulosti. Železo konzol, kandelábrů i lustru spolu s nástěnnými malbami, byly-li uskutečněny, dokládalo rovněž slavnou přítomnost. To vše samozřejmě i vzhledem k užitkové náplni radniční budovy, jejíž součástí byla též policejní stanice, šatlava nebo byt ředitele měšťanské školy.

▼ Vítkovická radnice na konci 60. let

▲ Dobová fotografie vítkovické radnice z počátku 20. století

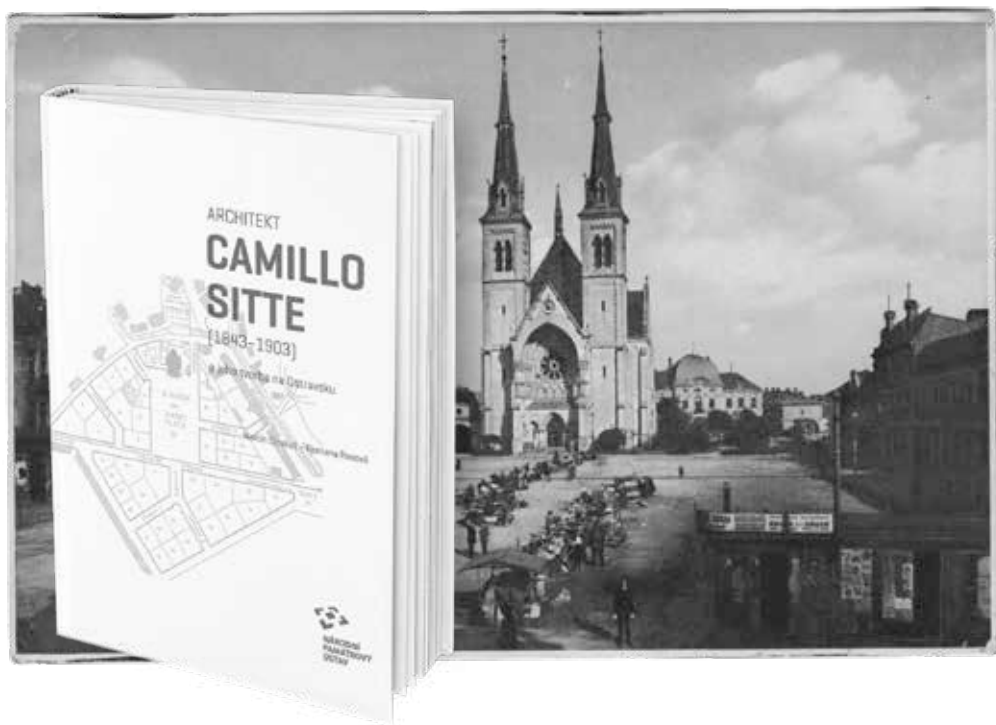
BUDOVA VÍTKOVICKÉ RADNICE OD VZNIKU REPUBLICKY DO SOUČASNOSTI

Jak vyplývá z výše uvedeného popisu a ze srovnání původního a současného stavu, radnice se v průběhu minulého století sice výrazněji nezměnila, její vzhled a uspořádání zůstalo až na výjimky stejné, avšak změny funkcí a nutnost opravit některá poškození vedly k různým více či méně povedeným úpravám. Střechy již nejsou pokryty materiálem podle původního řešení. V polovině 80. let byla pálená taška na polovalbových a valbových střeších nahrazena plechovými šablonami, které zůstávají na střeše i v současnosti. Tím se však výrazně proměnila barevná i materiálová skladba objektu. Pro její obnovu je třeba uvažovat o návratu tmavě zbarvené, a podle dobových zpráv dokonce černé pálené tašky na střechu radnice. V objektu dnes není ani policejní stanice, ani byt v prvním patře, veškeré prostory jsou využívány pro úřední provoz. K tomu je třeba poznamenat, že radnice slouží svému účelu pouze něco málo přes dvě desetiletí. Začala fungovat v listopadu 1902, kdy zde poprvé dne 20. listopadu zasedal obecní výbor, a v únoru 1924 se její role sídla samosprávy skončila. Dne 1. února toho roku se v zasedacím sále v souvislosti se vznikem

takzvané Velké Moravské Ostravy uskutečnilo rozpuštění správní komise města Vítkovic.

Poté zde působila Bezručova městská knihovna. Velký sál sloužil jako čítárna, okolí kanceláře využívala česká pobočka knihovny, bývalý byt ředitele školy byl adaptován pro potřeby německé pobočky knihovny, neboť bytové místnosti se musely propojit s administrativní částí objektu. V jiných místnostech nadále fungovaly různé kanceláře a v přízemí východního bočního křídla policejní stanice. To se proměnilo za 2. světové války, kdy budovu kromě knihovny využívala i místní pobočka nacistické strany NSDAP a kdy se v patře opět prováděly dílčí stavební úpravy. Po válce zde pokračovala až do roku 1961 knihovna. Paralelně zde v letech 1954–1971 sídlil obvodní národní výbor. V období let 1972–1991 byl objekt pro veřejnost téměř uzavřen, neboť se sem nastěhoval podnikový archiv Vítkovických železáren. Leckdo si ještě pamatuje velké skříňné zvané mamut na plánovou dokumentaci na chodbách a jen výjimečně zpřístupňovaný provoz budovy. Teprve počátkem 90. let se do objektu znovu vrátila samospráva nynějšího městského obvodu Vítkovice, a obnovilo se tak původní využití stavby.

NOVÉ KNIHY VĚNOVANÉ NEJEN ARCHITEKTUŘE OSTRAVY

SWAZKY O TVORBĚ ARCHITEKTŮ KARLA KOTASE A CAMILLA SITTEHO

ROMANA ROŠOVÁ

V loňském roce vyšla dvojice publikací mapujících život a dílo dvou významných architektů, kteří zanechali výraznou stopu i v architektuře a urbanismu Ostravy. Publikace *Karel Kotas 1894–1973*, vydaná spolkem Obecní dům Brno ve spolupráci s ostravským pracovištěm Národního památkového ústavu,¹ představuje tvorbu jednoho z předních, dosud spíše opomíjených architektů,

spojených především s obdobím 20. a 30. let minulého století. Karel Kotas se po studii na vídeňské akademii u Leopolda Bauera a na akademii pražské u Jana Kotěry záhy zapojil do projekční činnosti, avšak jako samostatný tvůrce se etabloval teprve ve druhé polovině 20. let v Moravské Ostravě. Sem nastoupil na jaře roku 1925 do funkce stavebního dozoru při výstavbě Nové radnice.

1 PELČÁK, Petr, Martin STRAKOŠ a Ivan WAHLA (eds.). *Karel Kotas 1894–1973*. Brno – Ostrava: Spolek Obecní dům – Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2022. 198 ss. ISBN 978-80-88240-24-2.

Záhy se začal podílet i na dalších projektech, souvisejících s proměnou ostravského průmyslového souměstí v industriální velkoměsto. Podle jeho návrhů vyrostla v centru města Moravsko-ostravská spořitelna, nynější radniční budova centrálního ostravského obvodu, dále sídlo pojišťovny Riunione Adriatica di Sicurta na křižení ulic Zámecké a Puchmajerovy, sídlo tenisového klubu, obchodní dům Brouk a Babka na Smetanově náměstí, nyní obchodní dům Knihcentrum, palác Občanské záložny v Reální ulici, obytné domy Dělnické záložny v ulici Veleslavínově nebo palác Melantrich na nároží ulice Nádražní a Umělecké. Projektoval i oční pavilon městské nemocnice nebo modlitebnu metodistické církve, která však musela v 80. letech ustoupit rozšiřování městské nemocnice na Fifejdách. Koncem 30. let se k tomu přiřadil palác Generálního ředitelství Severní dráhy Ferdinandovy s pozoruhodnou uměleckou výzdobou na Prokešově náměstí a sousední bytový dům. Ve 30. letech také realizoval své projekty v Praze a Brně, takže během dvou desetiletí ovlivnil podobu tří největších měst tehdejšího Československa. Jeho další realizace najdeme i v Teplicích nad Bečvou, kde se zabýval rozšiřováním tamních lázeňských objektů, nebo v Bystřici pod Hostýnem, kde pracoval pro tamního podnikatele Karla Baziku. Dokladem toho je areál Bazikovy vily, nacházející se ve svahu nad městem při cestě na Hostýn.

Kotas ve své architektuře zprvu po vzoru svého profesora Jana Kotěry spojoval principy moderny a nového klasicismu, následně byl ovlivněn purismem a funkcionalismem, vždy však s důrazem na uměleckou stránku tvorby a jistou monumentálnost, zároveň střídmost a současně i zajímavý detail. Reflektoval moderní tendence, ale současně dokázal ctít tradiční městské prostředí. Ve svých projektech spojoval cit pro účelnost s důrazem věnovaným materiálové skladbě, barevnosti i vytríbené hmotové a prostorové kompozici. Pozornost obracel k moderní italské architektuře, sledoval tvorbu Le Corbusiera a dalších představi-

telů tehdejšího uměleckého a architektonického života. Spolupracoval s umělci, dokázal obohatit stavby o umělecká díla a prostřednictvím vztahů s uměleckým prostředím se soustavněji věnoval i spolkové činnosti.

Kniha nabízí úvod z pera architekta Petra Pelčáka, ústřední stať Martina Strakoše o životě a díle Karla Kotas, pojednávající o jeho studiích, projekčních počátcích, působení v Ostravě, Brně a Praze, ale také o poválečné etapě tvorby, kdy byl postižen nepřízní komunistického režimu. Následuje text Jana Galety zabývající se Kotasovou tvorbou v Brně. Součástí je i M. Strakošem vytvořená edice článků K. Kotas, následuje chronologicky řazený a obrazovými materiály i plánovými materiály bohatě vybavený katalog Kotasova díla, sestavený M. Strakošem, P. Pelčákem a I. Wahlou. Závěr tvoří přehledová sumarizace o Kotasově životě a tvorbě, seznam pramenů a literatury i závěrečné resumé.

Kotasovo dílo, jak jej představili editoři svazku, inspiruje v několika rovinách. Karel Kotas uměl velmi dobře řešit kompoziční i dispoziční stránku architektonických úkolů. Inspiroval se jak u svých učitelů, tak i v prostředí nové architektury západní Evropy, zvláště v Itálii a Francii. Pracoval s nejrůznějšími materiály, a to jak v návrzích interiérů, tak i při řešení fasád. Výraz svých staveb dotvářel uměleckými díly, uplatněnými tak, aby se stala integrální součástí architektury. Byl činný v uměleckých spolcích a názorově setrvale reprezentoval odkaz první republiky. To jsou inspirativní součásti Kotasova života a díla, k nimž publikace poskytuje přístup a výklad. Prostřednictvím bohaté obrazové dokumentace, reprodukcí plánů a fotografií pak přináší poznání jeho způsobu tvorby a zároveň původního stavu realizovaných budov. To umožňuje lépe poznat, jak pracoval a přemýšlel, a současně také lépe chápat, co a jak se v případě realizovaných staveb dochovalo a jak se tyto stavby případně změnilly. Grafické řešení knihy navrhli architekti Petr Pelčák a Ivan

Wahla, přičemž formát knihy odpovídá ediční řadě tak zvaných bílých knih. Tu vydával spolek Obecní dům Brno, jehož jsou oba architekti členy, a uveřejňoval v ní katalogy mapující tvorbu předních brněnských architektů z éry první Československé republiky.

Druhá publikace, vydaná ostravským pracovištěm Národního památkového ústavu, s názvem *Architekt Camillo Sitte (1843–1903) a jeho tvorba na Ostravsku*² navazuje na stejnojmennou výstavu, uskutečněnou ve výstavním sále ostravského NPÚ v květnu až září 2022. Kniha představuje urbanistické a architektonické dílo vídeňského architekta a urbanisty Camilla Sitteho, předního rakouského architekta, jednoho ze zakladatelů moderního urbanismu, a soustřeďuje se na jeho práce vzniklé pro obce tehdejšího Ostravska mezi léty 1893–1903.

První oddíl publikace se zabývá širším kontextem jeho tvorby, vazbou na vídeňské prostředí, jeho studií a především nejznámějším dílem – knihou *Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen*, vydanou ve Vídni v květnu roku 1889. Pokračuje poté ohlasy na tuto knižní práci v mezinárodním měřítku (český překlad vyšel ve dvou vydáních v letech 1995 a 2012 pod názvem *Stavba měst podle uměleckých zásad*) a stručným přehledem jeho tvorby v českých zemích.

Druhá část knihy pojednává o Sitteho plánech pro obce na Ostravsku, což jsou v současnosti lokality na území města Ostravy. Jednotlivé kapitoly se zabývají regulačním plánem nového centra Přívozu, jak jej Sitte navrhl a rozpracoval v letech 1893–1901, dále se věnuje přívozskému kostelu, faře a radnici, přičemž i tyto stavby navrhl C. Sitte.

2 STRAKOŠ, Martin Strakoš a Romana ROŠOVÁ. *Architekt Camillo Sitte (1843–1903) a jeho tvorba na Ostravsku*. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2022. 256 s. ISBN 978-80-88240-34-1.

▲ Letecký pohled na centrum Přívozu realizované podle projektu Camilla Sitteho z let 1893–1894

Oddíl pokračuje kapitolou o neuskutečněných návrzích kostela, fary a budovy okresního soudu v tehdejší Polské Ostravě z roku 1897. Na to navazuje kapitola o regulačním plánu pro Moravskou Ostravu z let 1897–1903, následuje kapitola k regulačnímu plánu Mariánských Hor z let 1902–1903 a kapitola o regulaci Hrušova z roku 1903. Na posledním uvedeném regulačním plánu se kromě Camilla Sitteho podílel i jeho syn, architekt a urbanista Siegfried Sitte. Tyto kapitoly obsahují historické exkurzy i analýzy daných projektů a také vyhodnocení výsledku Sitteho činnosti, případně kniha zachycuje současný stav lokalit, a to jak v textu, tak i prostřednictvím snímků fotografa Romana Poláška.

Po analytických a chronologicky pojatých kapitolách následuje třetí oddíl, zaměřený na vývoj památkové ochrany Přívozu, jemuž předchází kapitola o čestném občanství, které Sitte obdržel v roce 1902 od tehdejšího vedení města Přívozu.

Závěrečná čtvrtá část knihy má podobu souboru dokumentů k Sitteho tvorbě na Ostravsku (např. překlad Sitteho stati o regulačním plánu nového jádra Přívozu nebo o regulačním plánu Mariánských Hor), případně zde jsou začleněny texty, dokládající vliv Sitteho názorů na určité regulační úkoly (texty Siegfrieda Sitteho).

Autorem koncepce výstavy a knihy je Martin Strakoš, autory textů knihy Martin Strakoš a Romana Rosová, která zároveň přeložila z němčiny Sitteho texty. Snímky současného stavu ostravských lokalit jsou od Romana Poláška, grafické řešení výstavy i knihy měl na starosti Martin Feikus.

▲ Fotografie z pozůstalosti Viktora Koláře st.

OSTRAVA NA NOVĚ OBJEVENÝCH FOTOGRAFIÍCH

ONDŘEJ DURCZAK

Na počátku tohoto roku vyšla nová fotografická kniha o Ostravě a jejím okolí nazvaná *Foto Kolář*. Čerpá z dosud nepublikovaných a mnohdy jedinečných archívních fotografií Viktora Koláře st. (1898–1971) a je výrazným příspěvkem k fotografické dokumentaci nejen pro místní region, ale i pro celou Českou republiku.

Zatímco mezinárodně uznávaný ostravský fotograf Viktor Kolář (nar. 1941) vydal od roku 1986 pět autorských fotografických monografií na téma Ostravy, jeho otcí taková kniha vyšla více než půl století po jeho smrti. Má celkem 256 stran, obsahuje zevrubný úvodní text o profesním i osobním životě fotografa a především více než 180 fotografií.

Právě Kolářův syn věnoval Archivu města Ostravy celou otcovu fotografickou pozůstalost, která byla v posledních letech kompletně zdigitalizována. Čítá sice čtyřicet tisíc záběrů, nutno však říct, že většina z nich není technicky ani řemeslně nijak kvalitních, obsahují elementární fotografické chyby. O to více lze ocenit knižní počín *Foto Kolář*, do něhož se autorům podařilo vybrat skutečně to nejlepší, co Kolář kdy vyfotografoval.

Viktor Kolář st. se v oblasti fotografie pohyboval desítky let. Byl majitelem prodejny s fotopotřebami, pracoval jako kameraman a též jako fotograf ostravského Bytostavu. Fotografoval od první poloviny dvacátých let minulého století (nejstarší dochovaná fotografie ovšem pochází z roku 1913) až do své smrti v roce 1971. Prostřednictvím doku-

1 KOLÁŘ, Ondřej Kolář a Lukáš BÁRTL. *Foto Kolář*. Brno: Books & Pipes – Galerie a nakladatelství Stará pošta, 2023. Kniha byla vydána ve spolupráci s Ostravskou univerzitou.

▲ Fotografie z pozůstalosti Viktora Koláře st.

mentární a reportážní fotografie se soustředil především na každodenní život i významné okamžiky života města Ostravy, ale fotografoval i v nedalekém okolí. Městské reálie v podobě staveb nebo výseků urbanismu, například Německý dům nebo výstavba prvního stavebního obvodu Poruby, se v knize i Kolářově sbírce objevují sporadicky.

Mnohem více lze ale z knihy vnímat soudobou atmosféru města i okolních obcí. Na jedné straně zaznamenával bohémský život místní honore a dělnické inteligence, na té druhé stinné stránky tehdejší Ostravy – alkoholiky, žebráky, haldaře... Na psychologických portrétech těžce zkoušených dělníků přináší autenticky podanou identitu města, kterou z dobových a mnohdy reprodukovaných pohlednic ani jiných médií není možné vyčíst. Vážná témata jsou v knize průběžně odlehčována portréty dětí. Díky práci pro obrazové agentury fotografoval Kolář také významné okamžiky v historii města – návštěvy prezidentů a jiných významných osobností.

Za svůj život vytvořil obrazový archiv, který lze v prostředí Ostravska označit za unikátní. Kolář totiž fotografoval během dekád, z nichž takto rozsáhlou fotografickou dokumentaci neznáme – v místním regionu zachytil dramatické roky hospodářské krize, nacistické okupace či období totality až do počátku tzv. normalizace. Význam dokumentárních fotografií je v knize dotvořen popisky s určením místa a roku vzniku snímku.

Publikace má komorní, téměř kapesní formát a společně s černým podbarvením stran, občasným použitím bílých rámečků u snímků a nakonec i obsahem připomíná tak trochu rodinné album – ovšem s nádechem moderní grafiky. Zkrátka, autorům Lukáši Bártlovi z Ostravské univerzity a historiku Ondřeji Kolářovi ze Slezského zemského muzea patří uznání za skvěle sestavený knižní soubor.

NEZAVLAŽUJME, ALE PŘIZPŮBOUJME VE MĚSTECH ZELEŇ TAK, ABY SE O SEBE MOHLA POSTARAT SAMA

ROZHOVOR S PERMAKULTURNÍ DESIGNÉRKOU DENISOU TOMÁŠKOVOU

DITA EIBENOVÁ

Vloni v září otevřela městská galerie PLATO návštěvníkům prostor bývalých jatek, který prošel konverzí podle návrhu polského architekta Roberta Konieczného a jeho ateliéru KWK Promes. Letos na jaře se k životu probudila i devět tisíc metrů čtverečních velká plocha, která budovu obklopuje. Zahrada využívá praktických principů permakultury, které se týkají nejen ekologie, adaptace na změnu klimatu, ale také etiky a smysluplného uspořádání místa pro lidi i živočichy. Protože se nachází na místě bývalého brownfieldu, musí se Zahrada Přítomnosti, jak ji PLATO nazvalo, vypořádat se zátěží chemicky znečištěné

půdy. V červnu galerie zahradu převzala do své péče od investora, tedy města Ostravy. V budoucích letech bude PLATO rozvíjet nejen vlastní zeleň, ale také ve spolupráci s umělci a umělkyněmi postupně doplní mobiliář, herní prvky nebo třeba pergolu a kompost. Zahrada se dá rozdělit do pěti částí. Najdete tu louky s divokými lučními trvalkami vhodnými pro sušší biotopy, trvalkové záhony po vzoru bylinných zahrádek našich babiček, tůňku o šířce čtyři metry a hloubce zhruba 1,5 metru, která postupně zaroste kosatci, orobincem, blatouchy, pomněnkami nebo puškvorcí, stromy, včetně starých odrůd jabloní, keře a také

poobytový, krátce střížený trávník pro aktivity galerie a návštěvníky kavárny a výstav.

Více vám o zahradě prozradíme v rozhovoru s permakulturní designérkou Denisou Tomáškovou, ředitelkou Českého permakulturního institutu, která je zároveň autorkou vegetačních úprav a permakulturních prvků zahrady PLATO.

Proč je dobré ve městech vytvářet zeleň na permakulturních, tedy trvale udržitelných principech?

Dnes už v podstatě nikdo nediskutuje o tom, že probíhá klimatická změna. Zeleň ve městech se mění, protože bývají delší období sucha. Trpí veškeré krátce střížené travní porosty a výsadby a všechny rostliny, které nejsou adaptované na ostrovy sucha a horka, které ve městech vznikají, umírají.

Klasická praxe je, že vytvoříme instantní typ záhonu, nasázíme tam rostliny, zaspeme je nějakým druhem mulče a pohnojíme nějakým pomalu uvolňujícím se syntetickým hnojivem. To, co ale potřebujeme udělat, je dostat do měst zeleň, která poskytne větší biodiverzitu a umožní lepší podmínky pro život hmyzu a drobných živočichů. A s tím musí být zároveň spojena menší energie, kterou je nutno do údržby zeleně vkládat. Je tedy třeba vytvářet situace, kdy se zeleň o sebe jakoby postará sama. Ono to nikdy nemůže platit stoprocentně, protože zahrada vždycky potřebuje zahradníka, ale naším úkolem v současnosti je hledat způsoby, jak takové podmínky vytvářet. A zároveň sadit zeleň plně adaptovanou na podmínky, které nás čekají. To je permakultura. Snažíme se najít způsoby, jak vytvořit něco, co v dlouhodobém horizontu není závislé na trvalém přísunu energie v podobě hektolitřů zálivky s umělými hnojivy a nekonečným množstvím práce.

Jsou permakulturní zahrady krásné, nebo si je máme představit jako přírodní divočinu?

Permakulturní zahrady mohou být z estetického hlediska cokoliv. Jejich princip netkví ve vnější formě, permakultura vychází z toho, že známe ekologické principy a napodobujeme, jak funguje příroda. Když se z ní naučíme víc, budu úspěšnější a o to méně energie v delším časovém horizontu budu muset do údržby zahrady vkládat, protože nejdu proti přirozenému vzorci, který příroda v dané zahradě projevuje.

To znamená, že klidně můžeme mít permakulturní zahradu, která bude plná květin v pravidelných tvarech a kvetoucích od jara do podzimu, pokud dodržíme způsob péče o půdu a skladbu rostlin z hlediska nároků na stanoviště, že tedy budeme mít správné rostliny na správných místech.

Estetické hledisko je velmi individuální. V počátečních stadiích může zahrada vypadat trochu jako divočina, ale postupem času, když sledujeme nějaký záměr, se můžeme propracovat k zahradě působící velmi uhlazeně a upraveně. Myslím si, že se často necháme unést estetikou, kterou máme naučenou. Kdybychom viděli v přírodě třeba krátce střížený trávník, tak se nám to nelíbí. A kdybychom se koukali na kousek spontánně divoké přírody ve městě, tak nám to paradoxně připadá jako nepřirozené.

V případě zahrady PLATO jsme vysadili hodně kvetoucích rostlin a zároveň jsme se snažili jít cestou, kdy množství vložené energie je od počátku co nejmenší. Samozřejmě vždycky je ale potřeba péče, a navíc kvůli kontaminaci zeminy je tady velmi specifická situace.

Kdy bude zahrada PLATO vypadat tak, jak jste ji naplánovala? Je to otázka tří, nebo například deseti let?

Počítám, že tvar zahrady se začne vynořovat tak během pěti sedmi let. To bývá doba, během které se zahrada stabilizuje.

O permakulturní zeleni se traduje, že je bezúdržbová. Je to mýtus?

Je. „Kulturní“ zeleň není bezúdržbová, permakultura se soustředí na to, aby bez použití chemie přinášela užitek jednak ekosystému, jednak lidem. Křivka energie, kterou musíme do zahrady vkládat, by měla být sestupná. Na konvenčně založené zahradě je obrovské množství práce stále. Ale ostříhat stromy a keře musíte na obou typech zahrad tak jako tak. Když jde vše dobře, tak největší množství energie by mělo být jen na začátku. Neznamená to ale, že na konci je energie nula.

Opečovávaní probíhá v podobě mírné regulace až do sklizně.

Jak by se zahrada PLATO měla podle vašich představ v budoucnu rozvíjet?

Představuji si, že to bude velmi experimentální prostor. Jednak jsme zasadili rostliny, které jsou jedlé, a budeme zkoumat, jak se vztahuje jedlost ve smyslu bezpečné požitelnosti ke kontaminaci, která tady stále je. Plody a vůbec všechno, co nám tady vyrostе, budeme monitorovat a vytvářet alternativní řešení, abychom dostali z pozemku to, co budeme moci nadále využívat. To je jedna věc.

Chceme také ukázat, že ve městě mohou být místa, která jsou k přírodě a k lidem přátelská. Skoro jsme si odvykli na to, že ve městech rostou ovocné stromy a jedlé keře. Jsou nám totiž nepohodlné, protože plody padají na zem. Je jed-

noduše dobré, aby děti viděly, že jablka nerostou v supermarketu na policičce.

Na zahradě samozřejmě dojde k prolínání přírody, ekologie a současného umění. Doufám, že do budoucna to prostě bude prostor, kde se bude žít. Nebude to jenom jako nějaký kus zeleného placu, kterým se projde a tím to končí.

Zmínila jste, že tady časem vzniknou vyvýšené záhony. Uvažujete i o nějaké dosadbě?

To uvidíme, protože hlavní kvalita permakultury je z mého pohledu v tom, že jde o pozorování. Budeme tedy vývoj zahrady sledovat. A jak se ekosystém bude vyvíjet, tak na něj budeme reagovat. A když uvidíme, že někde něco nefunguje, tak vymyslíme něco dalšího. Je to proces.

Zabývala jste se i přirozenou dekontaminací půdy. Jaká opatření jste nastavila, aby se zemina „vyčistila“, rekultivovala?

Původní kontaminovaná zemina byla z velké části vyměněna, takže v horních vrstvách není půda původní. Toxikologii a kvalitu půdy jsme řešili s Ostravskou univerzitou. Vyšlo z toho, že kontaminace je tak vysoká, že jakékoliv přirozené způsoby vyčištění půdy by trvaly v řádech desítek let. Musíme zahradu monitorovat a průběžně dělat opatření. Například na zahradě vybudujeme vyvýšené záhony na zeleninu. Přestože vyvýšené záhony z hlediska klimatické změny nejsou žádná tera, protože vysychají, tak tady mají své opodstatnění, zeleninu budeme pěstovat nad kontaminovanou půdou.

Má zahrada nějaký vztah k brownfieldovým zahradám, jak je známe ze zahraničí? Je Vám blízká jejich estetika?

Určitě. Nejnovější trendy v zahradním designu se významně vrací k přirozené divokosti. Brownfiel-dy nebo jinak narušená místa jsou územím, kde si příroda bere zpátky prostor a přirozeně zde probíhá sukcese (proces postupného osidlování a zániku populací jednotlivých druhů, pozn. red.). Sukcese probíhá tak, že na začátku zde rostou tzv. pionýrské rostliny, byliny a dřeviny. Časem se zde začínou vyskytovat vzácné druhy, protože tu přechodně vznikají přesně ty podmínky, které ohrožené druhy potřebují. Logicky zde začnou žít i nejrůznější živočichové.

Na letošní květinové výstavě RHS Chelsea Flower Show v Londýně, což je jedna z nejznámějších zahradnických výstav na světě, je hned několik zahrad vytvořených designéry, kteří používají pojem „brownfield site“ jako základ svého konceptu. Letošní ročník byl ve znamení adaptace na klima-

tickou změnu a podpory biodiverzity ve městech. Například designér Cleve West, jehož zahrada získala zlatou medaili, koncipoval svou zahradu jako ruinu domu, který byl zbourán, v němž se pomalu ujala příroda. V Británii měli loni obrovsky suché léto. Neumějí moc zavlažovat, nepotřebovali to, protože jim dosud pořádně pršelo. A neřeší to tím, že natáhnou závlahu, ale adaptují se na podmínky.

Autoři prostorového členění zahrady: Tadeáš Goryczka, Robert Konieczny a KWK Promes, MS-projekce s.r.o.

Autorka vegetačních úprav a permakulturních prvků: Denisa Tomášková

Spolupráce: PLATO a Městský ateliér prostorového plánování a architektury (MAPPA)

Investor: statutární město Ostrava

Zahrada byla založena na podzim 2022.

Od června 2023 ji udržuje PLATO.

▲ Mohyla na Ivančenu v 80. letech

IVANČENA MÝTY OPŘEDENÁ

KRYŠTOF HYVNAR

V pátek 6. října uplyne 77 let ode dne, kdy členové oddílové rady 30. oddílu Junáka v Ostravě sroubili malý dřevěný kříž, jenž spolu s lahvičkou od alpy upevnili v nevelké hromádce kamení. Stalo se tak v Beskydech, kousek pod Lysou horou na místě zvaném Ivančena, a stalo se tak proto, aby nikdy nezahynula vzpomínka na kamarády, bratry skauty, kteří na konci války zaplatili svými životy za to, aby se v českých zemích mohlo zase svobodně a volně žít.

Lahvička od alpy obsahovala krátký, ale jasný vzkaz „Kdo jdeš kolem, přilož kámen...“, který se pomalu, ale jistě začal šířit mezi přáteli, kamarády, skauty a dalšími lidmi, kteří nemohli a nechtěli zapomenout na příběh, jenž se odehrál v průběhu německé okupace a tragicky skončil 24. dubna 1945 na starém židovském hřbitově v polském Těšíně. V ten den byla na onom místě popravena pětice ostravských skautů, kteří v průběhu války prováděli odbojovou činnost proti nacistům.

Příběh Vládi Čermáka, Vládi Pacha, Otty Kleina, Quida Němce a Milana Rottera se začal šířit mezi lidmi podobně, jako narůstala hromádka kamení na Ivančeně. A stejně jako se vršily kolem kříže kameny, nabalovaly se na příběh pěti uvedených chlapců informace, fakta, zvěsti a také fámy.

Příběh, tak jak je ve stručnosti popsán na předěšlých řádcích, byl znám a pokládán za správný po mnoho let. Ovšem stejně tak jako je jednou za čas potřeba protřídit a uspořádat kameny kolem mohyly, je potřeba podrobit zkoumání a kritice známá fakta, doplnit je o nově získané informace, zasadit je do kontextu doby.

Proto už dnes například víme, že popravených skautů nebylo pět, ale podle všeho osm, a že byli popraveni spolu s dalšími minimálně deseti lidmi – členy tzv. Čermákovy odbojové skupiny. A víme také, že velmi pravděpodobně nebyli popraveni 24. dubna, tedy v den, kdy slaví svátek sv. Jiří, patron všech skautů, ale v zatím bližší ne-zjištěné dny mezi 20. dubnem a 2. květnem 1945. Tyto „mýty“ jsou vyvráceny už dlouhá léta, přesto však stále přetrvávají v obecném povědomí nejen široké veřejnosti, ale také mezi skauty. Možná za to může jakási podvědomá touha po jednoduchém sdělení spojená s bulvární tragičností ukrytou v symbolice „skauti zahynuli v den svátku svého patrona“. Kdo ví...? Svou roli zcela určitě hrál také nedostatek informací a zmatky, které panovaly na konci války. Obecné teorie o mýtech hovoří o tom, že mýty vznikají jako jakási duchovní podpora v momentech krize, vytvářejí a zesilují pocity hrdosti nebo výjimečnosti a mají povzbuzovat k jednání tím, že staví na odív heroické vzory, příklady mimořádné obětavosti a tak podobně. A to všechno v tragickém příběhu skautských odbojářů můžeme najít. Zároveň ale ony obecné teorie říkají, že mýtus nemůže nahradit racionální poznání a potřebuje racionální kritiku. A tak když se zadíváme do hluboké minulosti, najdeme původ sdělení o datu poprav a počtu mrtvých skautů v novinovém článku Slávy Moravce, zakladatele

mohyly, z dubna 1946. Na dlouhou dobu se jeho text stal jediným podrobným vylíčením celého příběhu a v pozdějších dobách z něj čerpala ne-jedna publikace. Na důvěryhodnosti mu přidal též fakt, že se s popravenými osobně znal a později se stal také součástí jedné z pozůstalých rodin. Mýtus, nebo spíše jakási neúplná pravda, tak měl dost času se šířit a zakotvit hluboko v podvědomí lidí. Podsouvat však Slávovi Moravcovi zlý úmysl či vědomou snahu o zjednodušení nebo zveličení celého příběhu, by jistě nebylo fér. Avšak usazení známých faktů do kontextu doby s využitím teorií o vzniku mýtů nám zde funguje takřka bezchybně.

A v podobném duchu se lze jistě podívat také na další mýty, které se na příběh Ivančeny navršily v dalších letech. Možná jste slyšeli o tom, že se v 80. letech příslušníci statní bezpečnosti snažili mohyly rozhrnout buldozery, nebo dokonce vyhodit do vzduchu. A že je, nebo alespoň v 90. letech měla být, zapsána na seznamu UNESCO. Ne? Ale že je mezi všemi těmi kameny ukryt také jeden přímo z Měsíce k vám doleho určitě. Vězte, že nic z toho není pravda. Respektive pro žádnou z těchto historek neexistuje jediný ověřitelný důkaz. Tedy aspoň prozatím. Naopak všechny jsou snadno a srozumitelně vysvětlitelné, a u některých se lze dokonce s velkou mírou pravděpodobnosti dopátrat i jejich původce.

Tak například ty buldozery a dynamit. Z fotografií pořízených v 80. letech na Ivančeně a v jejím okolí je jasně patrné, že se zde velmi intenzivně kácelo a těžilo dřevo. A rovněž víme, že technické možnosti a postupy tehdejší doby se dosti lišily od těch dnešních. Zkrátka a jednoduše víme, že například pařezy, a někdy i celé stromy, se prostě odstřelily výbušninou a následně vše na jednu hromadu natlačil buldozer. Když si k tomu představíme lesního dělníka vybaveného dostatečným množstvím ignorance vůči jakési hromadě kamení, máme půl příběhu hotovo. A nepotřebujeme k tomu ani souhlas či úkol řídicího orgánu Státní bezpečnosti. Ten nám ve druhé půlce příběhu doplní fantazie

▲ Mezi časté narativy patřilo i tvrzení, že se StB snažila zabránit výstupům k Ivančenskému týmu, že práškovala. Důvodem vápnění ale bylo snížit kyselost půdy a oživit lesy poškozené imisemi.

tehdejšího návštěvníka mohly, který, jsa skutečně stíhán a pronásledován tehdejšími orgány státní moci za vynášení kamenů do Beskyd, přece nemůže celou tu patálii svést na nikoho jiného. A příběh o tom, jak zlá a všemocná StB vyhazuje Ivančenu do vzduchu, je na světě a další roky si žije a bují vlastní cestou. Pamatujete na teorie o mýtech o pár řádků výše? Zlá doba komunismu – potřeba posílit pocit hrdosti, povzbudit k jednání... podhoubí pro mýtus jako stvořené.

Nutno k celé věci dodat, že StB jakýsi zájem o dění kolem Ivančeny měla. Skutečná míra a forma jejího zájmu však dosud nebyla zcela jasně a podrobně probádána, velmi pravděpodobně se ale odvíjela hlavně od celostátních akcí vedených v problematice tzv. „volné mládeže“, kam zájem o tehdy ilegální skauting a tramping spadal. Snaha o rozmetání mohly perunitem v tomto kontextu působí dosti nereálně. Opět zde ale

nalézáme onu jakousi nevyslovenou, nepopsatelnou energii dávající příběhu mohly tajemný a originální ráz. Samozřejmě s dobrým úmyslem.

A podobně je na tom také příběh měsíčního kamene. I za ním lze vystopovat jakousi touhu po magičnosti, podání důkazu o tom, že se na nás ve světě nezapomnělo, příběh českého protinacistického i protikomunistického odboje a vzdoru je znám a žije... a... mýtus je tady. Když se zeptáte na detaily onoho příběhu, dozvíte se něco v tom smyslu, že čeští ilegální skauti byli v kontaktu s českými exilovými skauty ve Švýcarsku a ti se svými bratry v USA a ti spolupracovali s americkými a Neil Armstrong, první muž na Měsíci, byl americkým skautem, hrdým propagátorem skautingu... a příběh je na světě. Bohužel ale „jen“ příběh, důkazy chybí. To, že někdo někdy viděl kámen nebo krabičku s kamínkem a napsal „kámen z Měsíce“, jako důkaz moc neobstojí.

▲ Letecké vápnění lesů u Ivančeny v 80. letech

Opakované dotazy do NASA žádnou odpověď nepřinesly, čeští vesmírní odborníci možnost výskytu takového objektu v beskydských kopcích zcela vylučují. Ano, máte pravdu, je to taky jen názor, byť odborníků na vesmír a věci s ním spojené. Ale víte, účelem tohoto článku není někomu „nasazovat psí hlavu“, dokazovat něčí zlé úmysly, lži apod. Právě naopak.

Tento krátký článku má za cíl alespoň ve stručnosti poukázat na to, jak velký a živý může a umí být příběh protinacistického odboje ostravských skautů a protikomunistického vzdoru jejich následovníků. Především řádky se sice snaží osvětlit pár mýtů, které kolem mohly vznikly, zároveň ale chtějí upozornit na jejich význam a místo v celém příběhu. Ony mýty celý příběh naopak povyšují a přidávají mu na síle, pomáhají mu lépe se zakotvit v našich myslích. Možná nám umožňují lépe porozumět tomu dramatickému příběhu v celé

jeho šíři a zajistit jeho přetrvání do budoucna snáz než jen holá fakta.

Přesto ještě jednou připomeňme kousek teorie o mýtech – bez racionální kritiky by se mohl stát nástrojem masové manipulace. Vyprávějme si proto příběhy, ale nezapomínejme na fakta, budme si jich vědomi, ptejme se po nich, snažme se příběhům porozumět v celé jejich šíři a kontextu...

Využijme tedy onen v úvodu zmiňovaný říjnový pátek k tomu, abychom se alespoň na chvíli vrátili k příběhu ostravských skautů, mohly na Ivančence a zamysleli se při těch vzpomínkách třeba i nad dobou, ve které žijeme dnes.

▲ Vladimír Ptaszek (vpravo) se Zdeňkem Vokatým Londýnem, Ostrava, Vánoce 1977

SVOBODNÝ NA KOLOBĚŽCE VKLÁDÁ BIBLI DO DŘEVA

PETRA SASÍNOVÁ, TOMÁŠ NETOČNÝ – PAMĚŤ NÁRODA¹

V tomto vydání *Krásné Ostravy* publikujeme příběh ze sbírky ostravské pobočky Paměti národa. Dokumentaristé Petra Sasínová a Tomáš Netočný zaznamenali vyprávění a svědectví uměleckého řezbáře Vladimíra Ptazska, autora stovek výtvarných děl převážně s biblickými tématy, včetně křížové cesty v kostele Svatého Ducha v Ostravě Zábřehu.

Od dětství toužil po svobodě a dělal si, co chtěl. Zásadní zlom přišel na vojně. Nutili jej, aby donášel na ostatní vojáky. „Zeptejte se jich sami, co si myslí,“ odmítal. „Ty jsi, Ptaszku, vyčuraný jako mraky!“ křičel major. A Vladimír pocítil silný odpor vůči režimu. „Nebyl jsem schopen dělat, co dělali ostatní. Chtěl jsem žít jinak, než jak žila většina.“

Nosil dlouhé vlasy i plnovous. Hrál na kytaru na nezávislých festivalech. Vyřezával. Po vojně začal chodit do kostela a biblická témata vkládal do dřeva. „Do té doby jsem nábožensky nežil, ale nátlak na vojně to změnil.“ Stýkal se s disidenty. S lidmi z nezávislé kultury. S faráři. Tak se dostal pod dohled Státní bezpečnosti. Nesměl cestovat do ciziny. „Ani do socialistických zemí mě nepustili.“

Začátkem 80. let se s manželkou Alenou nastěhovali do hornické kolonie. Přestali chodit k volbám, což byl otevřený protest proti komunistickému zřízení. Ke stejné upřímnosti vedli své dva syny. Vladimír si nikdy nepořídil auto. Jezdil na koloběžce a vozil na ní i svou ženu. Po roce 1989 dal výpověď v kotelně, začal se živit jako umělecký

¹ Paměť národa je projekt neziskové organizace Post Bellum. Dokumentuje vzpomínky lidí, kteří prožili významná období a historické události moderních československých dějin, 2. světovou válku, holokaust, domácí odboj, komunistický teror 50. let, normalizaci po ruském vpádu v srpnu 1968 a zhroutil režimu v listopadu 1989.

řezbář a od té doby se podílel na liturgické výzdobě desítek kostelů.

Pro Paměť národa Vladimír Ptaszek vyprávěl, že po létech začal vzpomínat na majora z kontrarozvědky velmi rád. „Díky tlaku, kterému mě vystavil, jsem dospěl ke změně životních priorit. Inicioval mou konverzi. Našel jsem vnitřní svobodu, která mi pomáhala čelit nesvobodě totality. Začal jsem vyřezávat, a to bylo pro můj život velmi důležité,“ říká.

ZRODIL SE INDIVIDUALISTA

Vladimír Ptaszek se narodil 24. června 1953 v Ostravě. Rodiče se nedlouho po narození rozvedli a zůstal sám s matkou Věrou. Když mu byly tři roky, vzali ho k sobě do Oder prarodiče z otcovy strany. „Tam jsem byl šťastný. Babička mě naučila číst, s dědečkem, který pracoval u pohřební služby, jsme společně zpívali lidové písničky,“ vypráví. Do školy začal chodit v Odrách, do druhé třídy už nastoupil v Ostravě Porubě. Matka si chlapce vzala zpátky. O rok později začala pracovat na směny jako dělnice Dolu Zárubek. „Od osmi let jsem často býval až do noci sám,“ vzpomíná Vladimír. Postupně si začal na samotu zvykat a užívat si ji. Četl, chodil si, kam chtěl, učil se hrát na kytaru, vyřezával. Ve škole matka slyšela stížnosti, že je individualista.

Na matčino přání nastoupil v Ostravě na strojní průmyslovou školu. „Maminka si představovala, že budu mistrem v těžkém průmyslu a budu se mít dobře,“ vypráví. Škola ho ale vůbec nebavila. Ve třetím ročníku školy nechal přihlásit se do učení na fotografa. „Všechno jsem si sám vyřídil, vzali mě bez přijímaček a mamince jsem to jen oznámil,“ vypráví.

Matka se s tím nesmířila a vyhodila syna z domu. Protože chodil od šestnácti let na brigády do hutí a železáren, našel si o prázdninách práci a brigády mu tolerovali i v učení. Nabízeli mu bydlení na

internátu. Vladimír ale raději spal u kamarádů, pod širákem nebo na schodišti v paneláku. Učení dokončil a nastoupil jako fotograf v komunálních službách. Fotil pohřby, svatby a jiné události. Nejčastěji ho posílali do krematoria, kde se v té době konalo i třináct pohřbů denně. Ve dvaadvaceti se oženil s Dagmar Uhrovou, pozdější písničkářkou, disidentkou a emigrantkou známou jako Dáša Vokatá. Přistěhovala se k němu do bytu, který Vladimírovi zůstal po matce.

VOJNA, LONDÝN, CHARTA, STB

Zanedlouho musel narukovat na vojnu. Psal se rok 1976 a Státní bezpečnost pozatýkala asi dvacet lidí kolem pražské skupiny The Plastic People of the Universe. V politickém procesu, který vzbudil velkou pozornost mezi nekonformními intelektuály, pak bylo několik lidí odsouzeno k nepodmíněným trestům. Nespravedlivý proces se stal jedním z podnětů k sepsání Charty 77, jejíž signatáři požadovali dodržování lidských práv.

Dagmar Ptaszková se mezitím připojila k undergroundové komunitě v Rychnově u Děčína, kde se seznámila se Zdeňkem Vokatým zvaným Londýn. Byl také ve vazbě v souvislosti se zátahem na Plasty a mezi prvními pak podepsal Chartu 77. Zamilovali se do sebe a odjeli do Ostravy, kde bydleli právě v bytě Dášina manžela Vladimíra Ptaszka. „Dohodli jsme se, že budou u mě bydlet. Byl jsem rád, že zaplatí inkaso,“ vysvětluje pamětník. S Dagmar se rozvedli ještě během vojny. „Dáša už byla těhotná a Londýn u soudu jako svědek slíbil, že si ji vezme. Zapili jsme to v Bzenecké vinárně.“

Na Zdeňka Vokatého vzpomíná v dobrém. „Bydleli u mě ještě tři měsíce po návratu z vojny. Londýn mi pomohl ze syndromu propuštěného chovance a definitivně mě přetáhl na stranu opozice. Sedávali jsme spolu v koupelně, kouřili a vedli dlouhé hovory. Bylo to pěkné. Jen Dáša trochu nadávala, že se jí Londýn nevěnuje,“ vypráví. V té době navštěvoval Vladimír kněze a začal chodit do kostela.

▲ Vladimír Ptaszek s rodinou na jedné z jeho koloběžek, 1996

„Byl jsem pokřtěný, ale nábožensky jsem do té doby nežil,“ vysvětluje. V roce 1978 se podruhé oženil s Alenou Pluskalovou, se kterou má dva syny. Žili spolu až do její smrti v roce 2004.

Po návratu z vojny pocítil dohled StB. Je přesvědčený, že kvůli Vokatým mu začali odposlouchávat telefon a kontrolovat poštu. Že opravdu něco neklape, se přesvědčil v roce 1978, když šel požádat o výjezdní doložku do Polska. „Na pasovém oddělení mi sdělili, že mám přijít za čtrnáct dnů. Zeptal jsem se, proč mi to nevyřídí hned jako té paní přede mnou. Začali na mě řvát, co si to dovoluji a že je naprosto vyloučeno, abych jezdil kamkoliv za hranice,“ vzpomíná. Našel si novou práci ve skladu nábytku v Ostravě Třebovičích, kde si více vydělal a kde ho nikdo neposílal fotit schůze komunistické strany. „Manuální práce mě bavila. Vyložili jsme vagóny a měli jsme pokoj. Navíc tam byla dobrá parta lidí vyhozených po roce 1968. Mohlo se tam nadávat na režim.“

SOUKROMNÍCI VE FINSKÉM DOMKU

Začátkem osmdesátých let se Ptaszekovi přestěhovali do finského domku v hornické kolonii v Petřvaldu. Navštěvovali je tam mladí lidé z širokého okolí. Hledali cestu ke křesťanství. Alena se začala učit paličkovat krajky, Vladimír pracoval v neďaleké kotelně a vyřezával. Pořídil si koloběžku a jezdil na ní po okolí. On ani manželka nechodili v osmdesátých letech k volbám. Nechtěli volit komunisty.

Zřejmě i v důsledku perestrojky v Sovětském svazu komunisté koncem roku 1987 zrušili zákaz soukromého podnikání. „Dost se to tutlalo. Alča se nicméně stala soukromnicí na plný úvazek. Se svými krajkami musela sice před ideologickou komisí, ale povolili jí to,“ vzpomíná. Sám si požádal o vedlejší činnost na práci se dřevem. Oficiálně prodával dřevěné rámy, dřevorezby na biblická témata nabízel tajně. „Hodně mi pomohla farářka

▲ Vladimír Ptaszek, 2022

z Rychvaldu Jana Šilerová. Ona a její přátelé byli mámi prvními odběrateli,“ dodává.

Když v listopadu 1989 komunistický režim padl, byl nadšený. Fandil Občanskému fóru, obdivoval Václava Havla. Dal výpověď v kotelně a živil se jako umělec na volné noze. „Poprvé jsem se mohl svobodně rozvíjet. Zpočátku jsem se bál, jestli užívím rodinu, ale šlo to. Přicházely nápady i zakázky. Taky jsem byl rád, že kluci nemusí emigrovat, aby mohli dělat, co je baví,“ vysvětluje Vladimír Ptaszek, proč se mu život v demokracii líbí. Svým způsobem rozumí i lidem, kteří říkají, že za komunistů nebylo špatně. „Došlo mi, že mnozí mohou být rozčarování, že ten kapitalismus není tak zlý a že komunisté nám strašně lhali. Možná se trochu stydí za to, jak jim naletěli,“ přemítá Vladimír. Na koloběžce jezdí dodnes.

Za posledních pět let, přes problémy s pandemií onemocnění covid-19, natočili dokumentaristé Paměti národa v Ostravě a Moravskoslezském kraji vyprávění bezmála 300 pamětníků, jejich příběhy publicisticky zpracovali a uveřejnili je spolu s nahrávkami a dalšími materiály na webu www.pametnaroda.cz. Pokud máte ve svém okolí pamětníky, kteří chtějí vyprávět a přinést svědectví o historii Ostravy či Moravskoslezského kraje, prosíme kontaktujte Paměť národa na e-mailové adrese hlavního dokumentaristy tomas.netocny@postbellum.cz. Podrobné informace o činnosti Post Bellum, včetně možnosti podpořit ostravskou pobočku Paměti národa, najdete na webu www.postbellum.cz.

OSTRAVA!!!

Moravskoslezský kraj

Příběh, nahrávky, fotografie a další dokumenty Vladimíra Ptaszka najdete na:

<https://www.pametnaroda.cz/cs/ptaszek-vladimir-1953>

Pobočku Paměti národa v Ostravě podporuje ze svého rozpočtu statutární město Ostrava a Moravskoslezský kraj.

▲ Velký zasedací sál vítkovické radnice

OBSAH

Monika Horskáková Editorial	1
Monika Horskáková Jan Prokeš: Ostrava na cestě k velkoměstu	2
Jozef Šerka Drobné ohlédnutí za stoletím Archivu města Ostravy	9
Gabriela Pelikánová Alois Adamus – muž, který nedokončil své celoživotní dílo	14
Pavla Slavíková Historie knihovny Ostravského muzea	20
Filip Petlička Další vrstva, další unikát!	23
Ilona Rozehnalová Vznikají Ostravské kulturní stezky	25
Monika Horskáková Tři roky unikátní kulturní kroniky Ostravy	27
Petr Kopecký Ostravská zastavení Josefa Jařaba	29
Ilona Rozehnalová Vítkovická radnice je opět kulturní památkou, vyšla reprezentativní publikace	32
Martin Strakoš Vítkovická radnice – cihelná architektura mezi novogotikou, secesí a železem	34
Romana Rosová Nové knihy věnované nejen architektuře Ostravy	40
Ondřej Durczak Ostrava na nově objevených fotografiích	44
Dita Eibenová rozhovor s Denisou Tomáškovou – Nezavlažujme, ale přizpůsobujme ve městech zeleň tak, aby se o sebe mohla postarat sama	46
Kryštof Hynar Ivančena mýty opředaná	51
Petra Sasínová, Tomáš Netočný Svobodný na koloběžce vkládá bibli do dřeva	55

▲ Slavnostního uvedení knihy *Jan Prokeš: Ostrava na cestě k velkoměstu* se zúčastnila i rodina Prokešů

KRÁSNÁ OSTRAVA

Vydal okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu a spolek Fiducia v Ostravě 21. 9. 2023

Ročník XI., číslo 2

Redakce: Ilona Rozehnalová, Monika Horsáková, Martina Němcová

Graficky upravila a vysázela: Kristína Pupáková

Fotografie: Archiv města Ostravy, archiv okrašlovacího spolku Za krásnou Ostravu a spolku Fiducia, Ostravského muzea, statutárního města Ostravy, Paměti národa, Moravského zemského muzea, městské galerie současného umění PLATO, Centra PANT, Martina Strakoše, Roman Polášek, Monika Horsáková, Jan Vlček, Radim Kolibík, Josef Zajíc, Kryštof Hynar, Viktor Kolář st., Lukáš Kaboň, Dominika Goralska.

Bulletin připravujeme jako DIY aktivitu, na náklady spojené s tiskem se skládají členové a podporovatelé spolku. Děkujeme všem autorům, kteří publikují bez nároku na honorář.

Velmi bychom chtěli poděkovat především všem, kdo nám letos přispěli ve sbírce prostřednictvím portálu darujme.cz na tisk bulletinu pro rok 2023. **Přispívat můžete i nadále, a to opět prostřednictvím darovacího portálu darujme.cz, více najdete na našich stránkách www.klubfiducia.cz v sekci Podpořte nás.**

Děkujeme rovněž všem, kdo přispěli do kasičky ve Fiducii a kdo si bulletin kupují, a tím také přispívají na jeho vznik.

Partneři bulletinu:

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
FILOZOFICKO-
PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA V OPAVĚ

Ostrava - filmové, televizní
a rozhlasové tvorby

Full HD tisk
printo

Přední strana obálky: Roman Polášek: Hlavní schodiště vítkovické radnice

Zadní strana obálky: Komiks Michaely Mainx

ISSN 2788-0761 (Print) | ISSN 2788-077X (On-line)

MOŘE JE V OSTRAVĚ

OD TĚ DOBY CO JSI V OSTRAVĚ, MYSLÍŠ NA MOŘE.
„ JAK JSI DALEKO ? ”

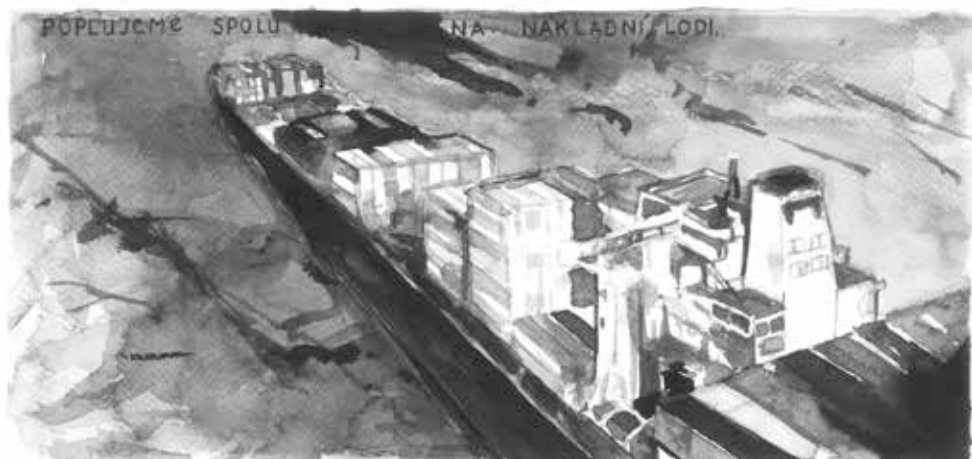
DOSTANU SE ZA TĚBOU!

A ONO JE PŘITOM TADY. PRÁSTARE!

KAŽDÝ ROK HO DO OSTRAVIC VYTEČE 5,3 MILIONŮ M³.

POČKEJ NA MĚ MOŘE.

POPLUJEME SPOLU NA NAKLADNÍ LODI.

mí mořx